

SUPPLEMENTUM

AD

Tractatum de VII Decalogi præcepto

SECUNDUM

JUS CIVILE HOLLANDICUM

AUCTORE

JOS. AERTNYS, C. SS. R.

THEOLOGICÆ MORALIS ET S. LITURGICÆ PROFESSORE.

GALOPIÆ,
TYPIS M. ALBERTS.

BUSCODUCI & ZWOLLÆ,
W. VAN GULICK.

1886.

GALOPIE, TYPIS M. ALBERTS.

Proprietas Auctoris sub legis tutela est.

PROOEMIUM.

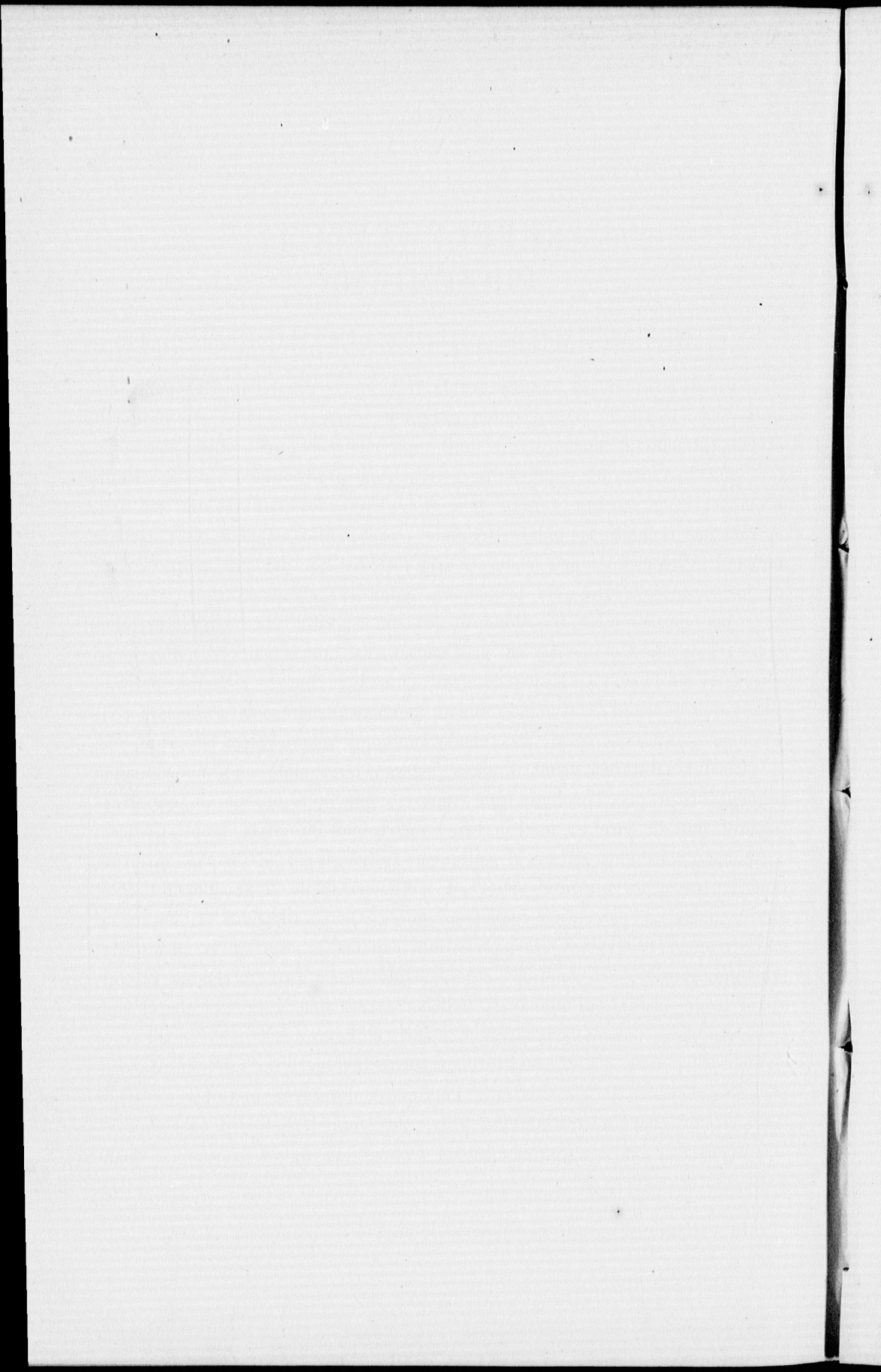

Jus Romanum per multa sæcula fuit jus commune in Europa. Communis hæc legislatio procul dubio magnum erat commodum; sed præterea, et hoc est summi momenti, jus antiquum moderno juri nultum antecellit, tum quia juri naturali conformius existit, tum quia bonum commune magis promovet, tum denique quia, generatim loquendo, christianum est. Jus modernum econtra 1° omni Religione caret, imo atheum est; Religio tamen bono societatis prorsus necessaria est. Ex hoc defectu insuper evenit ut jus civile jura Ecclesiæ nequaquam agnoscat, et in pluribus infringat, e. g. jus consociationis, jus dominii, jus immunitatis, etc.; deinde de rebus sacris, puta de testamentis ad pias causas, de matrimonio, disponit quasi essent res profanæ. 2° Minus congruit cum jure naturæ; etenim patriam potestatem infirmat, statuendo nimiam portionem legitimam filiorum; conditionem uxorum aggravat, decernendo communionem legalem bonorum, etc.

Nostrâ ætate tot sunt Codices legum, quot nationes; unde magna confusio oritur pro Theologo, qui vulgare cupit opus morale, in quo tractandum est de jure et justitia. Si hunc tractatum juxta unum Codicem componat, usus ejus ad unam nationem restringitur; si diversa variorum Codicum præcepta allegare velit, ea methodus facile confusionem lectori afferre potest, et tractatûs connexioni nocet. Quare cogitanti mihi quoniam meliori modo præcepta Codicum civilium exponerem, ita ut tractatus ille, non uni nationi, sed omnibus accommodatus esset, ea methodus placuit, quam modo executioni mandavi, scilicet: satius esse autumavi singulorum Codicum leges in peculiaribus Supplementis colligere; hoc modo lector leges civiles suæ patriæ uno contextu congregatas inveniet, ita quidum ut completam quamdam seriem efficiant. Porro eas dumtaxat materias e Codice civili selegi, quarum notitiam pro praxi sacri ministerii utilem esse duxi.

Spero fore ut hoc Supplementum lectori non minus gratum sit quam proficuum.

In Collegio Wittemii 19 Octobris 1886.

SUPPLEMENTUM

AD

TRACTATUM DE VII DECALOGI PRÆCEPTO.

PARS I.

DE DOMINIO.

Agemus 1° de subjecto domini; 2° de modis illud acquirendi.

CAPUT I.

SUBJECTUM DOMINII.

ARTICULUS I.

DOMINIUM FILIORUMFAMILIAS.

1. — I. **Liberorum conditio.** In jure nostro *minores* sunt, qui annum 23um nondum compleverunt, nisi matrimonio juncti sint vel emancipationem (*hand-ligting*) obtinuerint. Qui annum 23um compleverunt, vel matrimonium inierunt, vel emancipati sunt, *maiores* dicuntur. (*art. 385.*)

Emancipatio nunquam datur ante annum 20um completum; quamvis post annum 18um completum impetrari possit imperfecta quædam emancipatio. Perfecta emancipatio conceditur a Suprema Curia (*Hoogen Raad*), sed a Rege approbanda est; imperfecta a iudice cantonali concedi potest. (*art. 474. 480.*)

Maiores sui juris sunt; sed emancipati adhuc indigent *consensu* parentum ad nuptias contrahendas. Minores patriæ subsunt potestati, quæ post obitum amborum vel unius parentum transit ad tutorem. (*art. 354—356. 385.*)

2. — II. **Dominium minorennium.** 1° Habent dominium nudum omnium rerum, quæ eis justo titulo, e. g. hæreditate aut

donatione, obveniunt; unde habent jus strictum ut hæc bona sibi servantur, aut nonnisi in suum commodum alienentur. (*art. 363—365.*)

2° Administratio patri competit, eoque deficiente, matri, donec filii sui juris sint; nisi donatores aut testatores alium vel alios administratores assignaverint. (*art. 362. 355.*)

3° Ususfructus est penes patrem, eoque defuncto, penes matrem, usque ad filiorum annum 20um completum, nisi ante illam ætatem matrimonium inierint. Ex proventibus tamen proles pro fortunæ suæ conditione ali et educari debet. (*art. 366. 367. 372.*)

Ab hoc usufructu excipiuntur bona, quæ 1° filii compararunt industria et labore separato; 2° iis obtingunt sub expressa conditione ut parentes usufructu careant. (*art. 368.*)

Amittitur usufructus ab alterutro parente, si post mortem compartis intra tres menses bonorum inventarium condere neglexerit; et a matre insuper, si ad secundas nuptias transeat. (*art. 370. 371.*)

Ex dictis colligitur pro praxi: ex jure administrandi potest pater filiis minoribus præcipere ut mercedem extra domum perceptam sibi tradant; quod si nihilominus filii partem mercedis sibi retineant, *per se* peccant contra obedientiam, non vero contra justitiam; quia jus administrandi patri non competit ex justitia commutativa. *Per accidens*, ex pacto cum parentibus inito de victu pro

mercede præstando, possunt justitiam violare. (Marres. *De justit. n. 30.*)

3. — III. **Quæstiones.** QUÆR. 1º *Quid intelligatur nomine industrice vel laboris separati?*

Resp. Reputantur separata, quando filius, etsi in domo paterna habitet, non in commune cum patre operam confert, sed suo nomine operatur, e. g. si suo nomine mercaturam facit, artem ab arte patris plane diversam exercet, munere publico fungitur, in opificinam extra domum paternam laborat, qua merce-narius operam suam locavit. (Marres. *De justit. n. 29.*)

QUÆR. 2º *An propter neglectum inventarium vel propter secundas nuptias parens superstes ipso facto amittat usumfructum?*

Resp. Probabile videtur eam privationem non ante iudicis sententiam incurrere; propterea, si parens, seclusa fraude, fideliter adimpleat onera usufructui adnexa, in foro conscientie inquietandus non est. Ita legem interpretantur juris-periti et Theologi. (Van Egeren. *Notat. fascic. 9. n. 213. 214.*)

ARTICULUS II.

DOMINIUM CONJUGUM.

4. — Dum Jus Romanum separatione bonorum nititur, Jus nostrum in communione bonorum fundatur. Ex jure ambo conjuges communiter liberis provident; quare in commune conferunt bona sua, sive universa, si pactum nuptiale non ineant, sive aliqua, de quibus pacto nuptiali conveniunt. (*art. 159. 248.*)

Pactum porro nuptiale ante matrimonium confici debet; nam stante matrimonio nihil amplius pacisci, nihil in pacto inito mutare possunt; imo sibi mutuo nihil donare valent, exceptis donis manualibus non magni valoris. (*art. 174. 204. 1715.*)

Adhuc de uxore Jus generatim statuit:

1º Sub quocumque regimine nupserit uxor, non potest bona sua inter vivos donare, alienare, oppignerare, vel bona aliena titulo sive gratuito sive oneroso acquirere, absque mariti assistentia in instrumento, aut scripto ejus conceensu, vel, eo renuente, absque iudicis auctoritate. (*art. 163. 167.*) Hæc dispositio, ut ex verbis colligitur, ad eos contrac-

tus restringenda est, qui *instrumento* ineuntur.

2º Sub quocumque regimine, etiamsi publica mercatrix sit, uxor non potest comparere in judicio absque auctoritate mariti, vel, eo renuente, iudicis; nisi tamquam delicti rea in jus vocetur, vel actionem instituat ad separationem. (*art. 165 – 167.*)

Duplex proinde pro conjugibus viget bonorum regimen: *legale et conventio-nale.*

§ I. Regimen legale.

5. — I. **Notio regiminis.** Si conjuges sine prævio contractu nuptias inierint, existit *legalis bonorum communio*, quæ universalis est, ita ut ex cunctis utriusque bonis cum suis commodis et incommodis constituatur *dominium commune*. (*art. 174.*) Ab hac communione excipiuntur ea legata vel dona, quæ testator aut donatur a communione diserte exclusit.

6. — II. **Bonorum administratio.** 1º Maritus habet plenam communium bonorum administrationem, ita ut propria auctoritate ea alienare et obligare possit. Non potest tamen *donatione inter vivos* immobilia alienare, neque universa mobilia aut quotam partem illorum, nisi ut liberis ex matrimonio illo natis vitæ statum procuret; imo nec singularem rem mobilem, si hujus usumfructum sibi reservet.

2º Uxor potest a) ex præsumpto mariti consensu, ordinarias et quotidianas rei familiaris expensas facere; b) si cum expresso vel tacito mariti consensu publica mercatrix est, obligationes contrahere, quæ suum commercium concernunt; c) prævia facultate iudicis cantonalis, bona communia obligare et alienare in casu urgentis necessitatis, quando maritus ob absentiam vel aliam causam voluntatem suam aperire nequit; d) de parte sua testamento disponere. (*art. 164. 168. 173. 180.*)

Præterea, si maritus bona dilapidet, potest uxor a iudice impetrare vel bonorum separationem, vel ut maritus curatela subdatur. (*art. 241. 488.*)

7. — III. **Communione dissolutio.** 1º Conjuges non possunt propria auctoritate bonorum communionem solvere. Ex jure vero solvitur a) morte alterutrius conjugis; b) sententiâ divortii, aut

separationis a mensa et thoro; c) sententiâ separationis bonorum. Communio restituitur, in casu separationis a mensa et thoro, conjugum reconciliatione; a thoro tantum, mutuo eorum consensu; sed requiritur instrumentum publicum et publicatio. (art. 181. 303. 251. et seq.)

2° Soluta communione, bona bipartiantur inter conjuges eorumve hæredes. Debita communitalis a marito solvi debent, salvo tamen ejus jure repetendi medietatem ab uxore ejusve hæredibus; propria autem cujusque conjugis debita ante matrimonium contracta, ille, qui ea contraxit, solvere debet, salvo semper jure repetendi medietatem. (art. 181—186.)

3° Ne uxor ejusve hæredes cogantur solvere debita, quæ vires partis sibi obtingentis superant, jus illis tribuitur repudiandi medietatem sibi ex communione obvenientem; hæc autem renuntiatio fieri debet intra mensem a die dissolutæ communione, per actum in tribunali deponendum. Hujus effectus sunt, quod uxor nihil præter proprias vestes, et ejus hæredes prorsus nihil, exigere possint; sed e converso nec de debitis communitalis conveniri possint; solvere tamen debent debita, quæ uxor ante matrimonium, et ut publica mercatrix contraxit, salvo jure ea cuncta repetendi a marito hujusve hæredibus. (art. 187—189.)

Prædictum privilegium repudiandi amittitur, non per nudam administrationem, sed si quæ bona communia sibi usurparint vel occularint. (art. 191. 192.)

§ II. Regimen conventionale.

8. — I. **Regulæ generales.** 1° Futuri conjuges possunt pacto antenuptiali a legali bonorum communione recedere, eaque de bonis suis statuere, quæ nec bonis moribus, nec ordini publico, nec juris præscriptis in art. 195—198. adversantur. Prefatus autem contractus coram Notario celebrandus est, et, si sponsi minorennescunt, assistere debent ii, quorum licentia ad eorum matrimonium requiritur. (art. 202. 203. 206.) Quorumnam licentia exigatur, exponunt art. 92—104.

2° Quæcumque pacto nuptiali a legali communione exclusa non fuerint, communia sunt. (art. 208.)

Hinc: a) exclusa bonorum communione in genere tantum, remanet communio *lucris et damni*, nisi et hæc formaliter vel virtualiter excludatur. b) Si qua limitata communio contrahatur in Jure nostro descripta, satis est eam indicare; contra vero, si quod regimen ineatur in Jure non descriptum, illud ad amissionem describi debet. c) Si *omnis* communio excludatur, definienda est summa, quam uxor quotannis in rem familiarem liberorumque educationem contribuere debet; quo omisso, redditus bonorum uxoris omnes addicuntur marito. (art. 199. 219. 201.)

3° Juris præcepta in legali communione de bonorum administratione, de communionis dissolutione, valere pergunt, in quantum pactum nuptiale ab iis non recedat; insuper salvum semper manet jus uxoris repudiandi communionem post obitum mariti. (art. 208.)

Unde a) administratio bonorum priorum uxoris, nisi contrarium ferat nuptiale pactum, penes maritum est, qui tamen sine uxoris consensu bona ejus immobilia alienare aut obligare nequit. b) Etiam si uxor dictam administrationem sibi reservaverit, non potest tamen sine viri concursu quidquam alienare aut acquirere, juxta dicta n. 4., casibus exceptis quos n. 6. sub 2° recensuimus. (art. 195. 163—169.)

9. — II. **Pacta.** Præcipua nuptialia pacta sunt hæc tria: 1° communio lucris et damni, 2° communio fructuum et reddituum; 3° plena bonorum separatio. Horum notio ex dictis satis colligi potest, quantum pro scopo nostro convenit.

Notandum. Ad præcavenda incommoda, quæ ex bonorum communione oriri possunt, suadendum est sponsæ honestæ conditionis ut patrimonium suum pacto nuptiali tutetur. (Marres. n. 79.)

§ III. *Conditio conjugum in secundis et ulterioribus nuptiis.*

10. — Ut integra servantur jura liberorum e priori thoro, lex cavet ne novo conjugii ex bonorum communione majus emolumentum obvenire possit, quam minima pars unius ex liberis e priori thoro, nec unquam illud excedere possit quartam partem totius hereditatis binubi conjugis. Cavet insuper, ne

obliquis mediis, e. g. donationibus sub ficto titulo aut interpositis personis factis, definita pars excedi queat. ¹ (art. 236—239.)

Ex dictis colligitur: 1° Hæc legis præscripta obligant in conscientia, sed non nisi ex iustitia legali. Unde donatarii, qui contra illa præscripta aliquid acceperint, ante petitionem liberorum ad restitutionem non tenentur.

2° Liberi ex priori thoro jam habent dominium, saltem nudum, hæreditatis defuncti parentis; jus quoque strictum habent ne mediis injustis fraudentur bonis sibi debitis. Proinde ad restitutionem erga illos tenentur a) illorum parens superstes, item vitricus aut noverca, qui hæreditatem a defuncto parente illis relictam lædunt; b) qui medio injusto, v. g. ficto contractu, petitionem partis illis vi legis debitæ impediunt. (Marres. n. 91. 92.)

11. — **Notandum.** Quod matrimonia *alienigenarum* attinet, regula generalis est, conditionem conjugum quoad bonorum regimen regi et definiri legibus illius regionis, ubi post nuptias domicilium figere intendunt, eamque conditionem postea, mutato domicilio, non amplius mutari. (Marres. n. 94. 95.)

CAPUT II.

MODI ACQUIRENDI DOMINIUM.

Jus nostrum quinque enumerat domini acquirendi modos, qui sunt 1° occupatio (toeëigening), 2° accessio (natrekking), 3° præscriptio (verjaring), 4° successio legalis aut testamentaria (wettelijke of testamentaire erfopvolging), 5° traditio (levering). Ita art. 639. De traditione agemus in parte III. n. 60.

ARTICULUS I.

OCCUPATIO.

12 — Juris naturæ axioma est: »Res nullius fit primi occupantis.” Nihilominus

¹ Interpositæ personæ reputantur tum liberi alterius conjugis ex priori matrimonio orti, tum consanguinei, quorum hæres fore præsumitur alter conjux. (art. 239.)

civilis legislator vi alti domini de quibusdam rebus aliter disponere valet. Porro lex civilis statuit res *mobiles*, quæ nullius sunt, fieri primi occupantis, iis tamen exceptis quæ ad vacantem hæreditatem pertinent; res *immobiles* omnes cedere publico fisco. (art. 640. 576.) Vacat hæreditas, si hæredes vel nulli adsint, vel omnes hæreditatem repudiarint. (art. 1172.) Præfata lex fiscum hæredem æquali jure constituit, quo consanguineos remotiores; proinde eandem vim obligandi habet. (Van Gestel. in Ephemer. *Studiën*. tom. 7. *Ons erfrecht*. pag. 34.)

Notandum hoc loco superest, bona *naufragorum*, quæ nempe in tempestate levandæ navis causâ ejiciuntur, nequaquam nullius esse; non enim eo animo ejiciuntur quod domini ea habere aut recuperare nolint, sed ideo tantum, ut cum ipsa navi maris periculum effugiant. Unde, qui inventa dicta bona surripiunt animo sibi habendi, furtum committunt. Hæc bona aut illorum pretium per decennium servanda sunt; interea magistratus dominos inquirere debet; elapso eo tempore et dominis non comparentibus, bona vacantia reputantur, et hoc titulo fisco cedunt; illi, qui bona servarunt, jus ad mercedem habent. (Webb. v. *Kooph*. art. 550—563.)

ARTICULUS II.

ACCESSIO.

13. — Generale juris principium est: quidquid cum re conjunctum est aut cum illa unum corpus efficit, domino illius rei cedit, cum onere tamen, si materia aliena usus est, hujus pretium solvendi, et damnum, si quod alteri illatum fuerit, resarciendi. (art. 643—664.)

ARTICULUS III.

PRÆSCRIPTIO.

14. — Præscriptio in Jure nostro definitur: modus aliquid acquirendi vel ab aliqua obligatione se liberandi per definitum temporis lapsum, sub conditionibus lege requisitis. (art. 1983.)

§ I. *Requisita ad præscriptionem acquisitivam.*

15. — Requiritur 1º res præscriptibilis, 2º possessio per tempus lege definitum, 3º titulus, 4º bona fides.

I. **Res præscriptibilis.** Ex legis dispositione præscribi nequeunt: 1º res, quæ extra commercium sunt, quales generatim censentur, quæ publicæ utilitati tantum inserviunt, ut viæ publicæ, ecclesiæ et cœmeteria, quæ adhuc fini suo inserviunt, et similia. (*art. 1990.*) — 2º Servitutis invisibiles et non continuæ, v. g. prohibitio altius ædificandi, jus transeundi, jus aquam hauriendi. (*art. 746.*) — 3º Actus meræ facultatis aut tolerantiae, qui nempe ob amicitiam, viciniam, etc. conceduntur. (*art. 1993.*) 4º Res furtivæ, quæ præscribi nequeunt, non a fure tantum, sed neque ab ejus hæredibus; post 30 tamen annos actio coram judicio eliditur. (*art. 1993. 597. 2004.*)

16. — II. **Possessio per tempus lege definitum.** Possessio in Jure definitur: detentio vel fruitio rei, quam quis velut suam per se aut per alium in sua potestate habet. In hac definitione *detentio* refertur ad rem corpoream, *fruitio* ad incorpoream, e. g. jus quoddam; *per alium*, v. g. per conductorem. (*art. 585.*)

Ad præscribendum requiritur: 1º *possessio legitimis vestita conditionibus*, ut nimirum sit a) *certa*, i. e. de qua dubitari non potest an nomine alterius habeatur; b) *inturbata*, i. e. a nullo competitore legitime interrupta; c) *publica*, ita ut a vero domino cognosci possit, quippe qui alioquin jus suum vindicare non posset; d) *continua*, i. e. per totum tempus a jure definitum non intermissa; e) *animo domini habita*, i. e. ut rem velut suam possideat, non nomine alterius. (*art. 1992.*)

2º *Tempus lege definitum.* Ad acquirenda a) bona immobilia, necnon census vel aliud creditum exhibenti non solubile (aan toonder niet betaalbaar), requiruntur 20 anni, cum bona fide et titulo; sine titulo, 30 anni (*art. 2000*); b) bona mobilia, lex tempus nullum definit; sed statuit: »Respectu mobilium possessio valet ceu perfectus titulus;» id est: possessio bona fide et animo domini habita ex se sola transfert dominium. Hæc regula comprehendit tantum res corporeas

et singulares, necnon credita exhibenti solubilia. Ab ea excipiuntur res *deperditæ* aut *furto ablatæ*, quas dominus potest per triennium, computandum a die, quo deperditio aut furtum contigit, a quocumque detentore repetere; neque tenetur detentori refundere rei pretium ab eo forte solutum, nisi detentor rem bona fide emisset in foro publico, aut in auctione publica, aut a mercatore publice tales res vendente. (*art. 2014. 637.*) Nomine detentoris, ut claret, non venit fur vel alius possessor male fidei, quippe qui rei furtivæ dominium nunquam acquirere potest.

17 — **Quæstiones.** QUÆR. 1º *An prædicta domini translatio solo titulo possessionis valeat in foro conscientie?*

Resp. Controv. 1ª Sententia extrinsece saltem probabilis affirmat; quia lex juste sic statuit in favorem commercii, pro ejus nempe securitate. Ita Gury, Bouvier, Van Egeren, Marres, Martinet, etc.

2ª Sententia, quam probabiliorum censeo, negat; legislator enim non potest vi alti domini de bonis civium disponere, nisi cum bonum commune id exposcit; atqui commercium ex dicta lege nullam notatu dignam securitatem accipit, cum casus ejusmodi rari sint. Præterea, si bonum commercii eam legem exposceret, eandem multo magis postularet pro rebus amissis et furtivis, cum casus isti frequentiores sint; atqui pro hisce rebus nullus est qui bonum commercii æstimat; ergo neque pro aliis rebus æstimandum est. Unde infert Gury retinendum esse antiquum jus commune, quod triennium exigit pro præscriptione mobilium. Ita Carrière, *De justit. n. 1038.* Gousset, Lyonnet, Ballerini, etc.

In praxi, cum res sit dubia, inquietandi non sunt, qui legem sequuntur.

QUÆR. 2º *An justa sit lex, quæ discernit dominum non posse intra triennium rem suam deperditam vel furto ablatam vindicare, nisi possessori solvat pretium, quo hic eam emit in foro, in auctione, vel a mercatore?*

Resp. Affirmant Theologi moderni communiter; quia cum justo temperamento providet simul et juribus domini, quippe qui rem repetere potest, et securitati commercii, cum alioquin nemo tute emere posset nisi post inquisitiones onerosas, (*Carrière. De justit. n. 1041. sub 1º.*)

QUÆR. 3° *Quando secundum Jus nostrum præscriptio interrumpatur?*

Resp. 1° Si possessor re ejusve frui-
tione ultra anni spatium a tertio quo-
dam privatus fuerit. 2° Si de re, quam
possidet, sub præscripta forma in jus
vocetur, etiam coram iudice incompe-
tente; nisi tamen hæc actio denegetur,
revocetur, aut nulla declaretur. 3° Si
possessor aut debitor, verbis sive factis,
jus alterius, contra quem præscribit,
agnoverit. (art. 2015—2019.)

QUÆR. 4° *Quando præscriptio sus-
pendatur?*

Resp. Regula generalis est: »Contra
»agere non valentem non currit præ-
»scriptio.” Unde non currit 1° contra
minores et interdictos, nisi agatur
de præscriptione liberativa; 2° inter con-
juges, i. e. alter contra alterum non
præscribit; 3° contra heredem pro sibi
debitis ex hereditate, quam cum bene-
ficio inventarii accepit. (art. 2024—2028.)

18. — III. **Titulus.** 1° Ad præscrip-
tionem 20 annorum requiritur et sufficit
titulus *coloratus*, modo tamen non labo-
ret vitio *formæ*, i. e. non careat aliqua
solemnitate a lege sub pœna nullitatis
requisita; 2° ad præscriptionem 30 an-
norum nullus titulus requiritur; 3° ad
præscribenda mobilia possessio valet
titulum. (art. 2000. 2001. 2014.)

19. — IV. **Bona fides.** Jus nostrum has
duas statuit regulas: 1° bona fides sem-
per præsumitur, mala est probanda;
2° sufficit quod initio acquisitionis existi-
terit. (art. 2002. 2003.)

Prior regula valet pro foro externo,
in quo non iudicatur de internis; sed
pro conscientia nihil juvat, nisi bona
fides vere adsit. Altera regula adversa-
tur juri naturæ; quocumque enim tem-
pore ante completam præscriptionem
conscientia rei alienæ adveniat, præscrip-
tionem impedit, et possessor tenetur
rem domino restituere.

§ II. *Requisita ad præscriptionem liberativam.*

20. — Hæc requisita ad duo reduci
possunt, quæ sunt bona fides et legiti-
mum tempus.

I. — **Bona fides.** Consistit in inculcata
debiti ignorantia, eo quod certo credatur
solutum vel condonatum, vel quod om-
nino memoria exciderit. Rarius occurrit

in ipso debitore; sed facilius contingere
potest in ejus heredibus.

Bona fides non requiritur ad præscri-
bendum 1° contra ea debita, quæ solvere
non tenemur, si intra certum tempus
non exigantur, v. g. mulctas; 2° contra
servitutes passivas, quæ extinguuntur
per non-usum jus habentis. (art. 754.)

21. — II. **Tempus legitimum.** Ex Jure
nostro 1° tempore 30 annorum extin-
guuntur omnia jura præscriptibilia, sive
realia sive personalia, quin aut titulus
exigi aut mala fides opponi possit. (art.
2004.)

2° Tempore 5 annorum præscribuntur
omnes præstationes annuæ vel periodicæ
intra annum, i. e. quæcumque annuatim
vel certis intervallis intra annum sol-
venda sunt, et alia quedam debita in
Codice recensita. (art. 2012. 2008.)

3° Tempore 1 vel 2 annorum præscri-
buntur varia debita, quæ Codex singul-
latim recenset. (art. 2005—2007.)

Ad hæc, præscriptio contra *servitu-
tem* passivam et contra *usumfructum*
requirit non-usum per 30 annos conti-
nuos. Contra servitutem anni computandi
sunt a die, quo positus est actus noto-
rius servituti contrarius. (art. 754. 854.)

Circa prædicta notanda sunt: 1° de-
bita in art. 2005—2008 recensita non
præscribuntur, si syngrapha seu obligatio
exarata sit. (art. 2009.) — 2° Quoad
eadem debita potest creditor debitori,
qui præscriptionem opponit, deferre ju-
ramentum, quo hic se solvisse juret, et,
nisi hoc juramentum præstet, solvere
tenebitur. Istud juramentum exigere quo-
que potest a viduis et heredibus, vel,
si hi minores sint, a tutoribus, ut
declarent se debitum ignorare. (art.
2010.) — 3° Præscriptiones debitorum
currunt etiam contra minores et
interdictos, salvo eorum recursu contra
tutores et curatores, qui eam impedire
debuissent. (art. 2013.)

22. — **Quæstio.** *An prædictæ præscrip-
tiones valeant in conscientia?*

Resp. Dist. 1° Valent et vere liberant
a debito, modo reapse bona fides adsit,
tum præscriptiones 30 annorum, tum
præscriptiones 5 annorum quoad præ-
stationes annuas. Ratio est, quia pro
illis legislator vere intendit debitorum
extinctionem, idque propter justa mo-
tiva, nimirum ne debitores cogantur
apochas seu solutionis testimonia diu

custodire, et ne præstationes annuæ lapsu temporis nimium accrescant sicque miseriam ac paupertatem creent debitoribus.

2º Cæteræ præscriptiones debita non exstinguunt, sed lex dumtaxat solutionem præsumit, et propterea actionem negat. Constat ex art. 2010, quo decernitur creditores posse a debitoribus, qui præscriptionem opponunt, exigere juramentum de facta debiti solutione. Hoc juramentum emittere possunt tum debitores, qui moraliter credunt se solvisse, tum vidua aut hæredes, qui debitum ignorant aut merito præsumunt illud a defuncto solutum fuisse. Emissio tali juramento, deinceps liberi esse videntur. (Van Egeren. n. 385.)

ARTICULUS IV.

SUCCESSIO HÆREDITARIA.

Agemus 1º de successione hæreditaria in communi; 2º de successione legitima seu legali; 3º de successione testamentaria.

§ I. Successio in communi.

23. — I. **Notio hæredis.** In Jure hæres vocatur quisquis succedit *titulo universalis*, i. e. qui aut integram hæreditatem aut quotam ejusdem partem, puta dimidiam, tertiam, etc. accipit. Qui vero succedit *titulo particulari*, i. e. aliquam aut aliquas res determinatas acquirit, v. g. domum, agrum, summam pecuniæ, omnia mobilia, etc. *legatarius* dicitur. (art. 1001—1004.)

24. — II. **Capacitas succedendi.** Ut quis hæres vel legatarius esse possit, debet conceptus vel natus esse eo momento, quo hæreditas aperta est. Si quis autem mortuus in lucem edatur, nunquam vixisse reputatur. (art. 3. 883. 946.)

Quinam porro a successione legali aut testamentaria *excludantur*, exponetur suo loco.

25. — III. **Jura hæredum.** Ex Jure nostro hæredes 1º ipso mortis tempore succedunt in cuncta defuncti bona, jura et actiones. Hoc privilegio non gaudet legatarius, qui legata sibi ab hærede *petere debet*; neque Respublica, quæ vacantem hæreditatem nonnisi post ju-

dicis sententiam occupare potest. (art. 880. 1002. 597. 1175.) 2º Possunt apertam hæreditatem adire vel repudiare. 3º Possunt eam adire vel simpliciter vel sub beneficio inventarii. (art. 1090. 1091. 1096.)

Quocirca notanda sunt: 1º Quandoque hæreditas nonnisi sub beneficio inventarii adiri potest, scil. a) ea, quæ minoribus et interdictis obvenit; b) ea, quæ obvenit publicis Institutis, sive profanis sive religiosis; c) si hæredes inter se dissentiant num hæreditatem simpliciter an sub beneficio inventarii adire velint. (art. 1092. 1096. 459. 506.)

2º Hæredibus conceditur *jus deliberandi* de hæreditate vel adeunda vel repudianda vel de modo eam adeundi, idque per 4 menses; quod tempus nonnunquam a judice prorogari potest. Qui hoc jure uti vult, documento id declarare debet in tabulariis tribunalis deponendo. Interea tenentur hæredes hæreditatem diligenter administrare. (art. 1070—1074.)

3º Quisquis hæreditatem *repudiare* vel *sub beneficio inventarii* adire vult, debet id quoque documento declarare in tabulariis tribunalis deponendo. (art. 1070. 1103.)

4º Si quis repudiarit, hæreditas dividitur ac si repudians hæres non fuisset, et pars repudiata cæteris hæredibus accrescit. (art. 1104. 1105.)

5º *Simplex* hæreditatis aditio fit vel *expresse*, quando quis scripto sive authentico sive privato hæredis titulum assumit; vel *tacite*, quando ponit actum soli hæredi competentem. Hujusmodi actus non sunt ii, qui tantum ad sepulturam defuncti procurandam aut ad hæreditatem administrandam pertinent. (art. 1094. 1095.)

26. — IV. **Onera hæredum.** 1º Hæredes, qui *simpliciter* adeunt hæreditatem, tenentur solvere omnia debita, legata, aliaque onera defuncti, etiamsi hæreditatis vires superent; attamen, ubi plures sunt hæredes, unusquisque pro rata tantum parte, quam ex hæreditate obtinet. Hæres, qui propter bonum pignoratitium, quod sibi obtigit, ultra suam partem solvit, cohæredes convenire potest pro parte, quam singuli solvere debuissent. (art. 1146. 1147. 1149.)

2º Hæredes, qui hæreditatem *sub beneficio inventarii* adeunt, non tenen-

tur debita et onera defuncti solvere ultra vires hæreditatis; imo jus servant petendi solutionem creditorum, quæ contra defunctum habent. (art. 1078.)

Quæstiones. QUÆR. 1º *An dispositio Juris, quæ singuli hæredes, post divisionem hæreditatis, solvere tantum tenentur pro rata, non in solidum, valeat in conscientia?*

Resp. Affirm.; quamvis enim hæredes personam defuncti repræsentent, adest tamen differentia, videlicet defunctus fuit *tota* illa persona, ac ideo habuit totam obligationem; quilibet autem hæres est *pars* illius personæ, et consequenter *partem* tantum obligationis subit. (S. Alph. n. 790.) Si ergo unus vel plures hæredes ratam suam partem solvere renuant, cæteri eam partem supplere non tenentur. Creditores vero hoc incommodum præcavere possunt exigendo solutionem ante hæreditatis divisionem, vel impediendo commixtionem bonorum defuncti cum bonis hæredum. (art. 1147. 1153.)

QUÆR. 2º *An hæres, qui simpliciter adiit hæreditatem, teneatur in conscientia solvere ultra vires hæreditatis?*

Resp. Confer opus nostrum n. 421. ubi negavimus.

27. — V. **Hæreditatis divisio.** 1º Satis nobis erit pauca hac de re adnotare. 1º Quilibet hæres potest quovis tempore a cohæredibus exigere aditæ hæreditatis divisionem. Unde hæreditatis communio nonnisi ex communi hæredum consilio permanere potest; *pactum* vero communionis non ultra quinquennium valet, sed jugiter renovari potest. (art. 1112.)

2º Creditores defuncti et legatarii possunt impedire divisionem, usquedum debitum vel legatum liquidum solutum fuerit. (art. 1113.)

3º Quando omnes hæredes sui juris et præsentes sunt, divisio fieri potest modo quo eis libuerit. Sin autem inter hæredes sint minores, interdicti, aut absentes, divisio non valet nisi servatis Juris præceptis. (art. 1116—1118.)

4º Cohæredes tenentur singuli pro rata sua parte mutuo præstare evictionem, nisi hæc obligatio peculiari pacto, partitioni addito, exclusa fuerit, aut cohæres

sua culpa evictionem subeat. (art. 1130. 1131.)

5º Parentes cæterique ascendentes possunt ipsimet testamento aut instrumento coram Notario confecto sive integram hæreditatem sive partem illius inter omnes liberos aut descendentes dividere, servando legis præcepta. (art. 1167—1171.) Hæc a parentibus facta partitio nonnunquam suadenda est, ut præcaveantur lites et familiarum dissidia, quæ sæpe ex hæreditatis partitione nascuntur, aut etiam ut vitentur molestæ legis solemnitates, quando minores aut interdicti inter hæredes sunt. (Marres. n. 280.)

28. — VI. **Collatio.** In commodum cohæredum tenentur hæredes descendentes in hæreditatem referre omnes donationes inter vivos, quas a defuncto receperunt; nisi defunctus donatarium hoc onere expresse absolverit. (art. 1132.)

Dicitur 1º *in commodum* COHÆREDUM; ergo non obligat in commodum legatariorum aut creditorum. (art. 1137.)

Dicitur 2º *hæredes descendentes*; ergo non tenentur referre legatarii, neque hæredes collaterales aut ascendentes, neque qui hæreditatem repudiarunt. Hæredes collaterales et ascendentes tum solum ad collationem tenentur, cum defunctus illud onus eis diserte imposuit; ii autem, qui hæreditatem repudiarunt, eo tantum casu et eatenus tenentur referre, quo et quatenus portio legitima cohæredum læderetur. (art. 1132. 1133.)

Dicitur 3º *donationes inter vivos*; intellige, si pro conditione donatoris notabiles sint; legislator enim modica curare non præsumitur, et consuetudo ita legem interpretatur. (Van Egeren. Fascic. 2. n. 16. Marres. n. 278.)

Circa nonnullas donationes parentibus, filiis, et conjugibus factas particularia statuuntur in art. 1135 et 1136.

Quæstiones. QUÆR. 1º *Quæ speciatim in Jure nostro conferenda recensentur?*

Resp. Ea, quæ defunctus dedit 1º ut hæredi vitæ statum aut officium aliquod procuraret; 2º ut hujus debita solveret; 3º ut dotem ei constitueret. (art. 1142.)

QUÆR. 2º *Quæ speciatim conferri non debeant?*

Resp. 1º *Expensæ ad sustentationem et educationem procurandam; ad mercaturam, artem aut opificium addiscen-*

1 Hic titulus Codicis nostri anno 1843 mutatus est; unde utendum est Codice post illum annum edito.

dum; ad studia absolvenda; ad liberationem ab onere militiæ obtinendam; expensæ in convivia nuptialia, vestes et gemmas (kleinoodjen) in dotem data. 2° Fructus et fœnera rei donatæ, nisi a die mortis donatoris. 3° Res, quæ sine culpa donatarii periit. (art. 1143—1145.)

QUÆR. 3° *Quomodo collatio fieri possit?*

Resp. Triplici modo, nempe vel res acceptas *in natura* conferendo, vel refundendo earum *pretium*, quantum tempore donationis erat, vel *deducendo* valorem rei donatæ a parte hæreditatis donatario obveniente. (art. 1138—1141.)

§ II. Successio legalis seu ab intestato.

1. Successio filiorum legitimorum.

Expendendum 1° quanam succedant ab intestato; 2° quanam a successione excludantur; 3° quomodo hæredes succedant; 4° quo ordine succedant.

29. — I. Qui sint hæredes legales.

Sunt 1° consanguinei usque ad 12um gradum de jure civili; 2° deficientibus consanguineis, supèrstes conjux; 3° deficiente quoque conjuge, succedit fiscus. (art. 879. 880. 908.)

30. — II. Qui sint exhæredes legales.

Tamquam indigni exhæredantur 1° qui defunctum occidit vel occidere conatus est; 2° qui eum calumniose accusavit criminis, quod infamii poena plectendum est; 3° qui vi vel facto eum impedivit quominus testamentum conderet vel conditum revocaret; 4° qui testamentum abdidit, destruxit aut adulteravit. Exhæredatio porro non ipso facto, sed tantum post judicis sententiam incurritur. (art. 885.) Nihilominus in foro conscientiæ tenetur injustus damnificator, qui aliquod ex recensitis delictis patravit, damnum illatum quoad fieri potest resarcire. Consule opus nostrum n. 342. 343.

Indignitas tamen parentis non nocet filio, qui *proprio nomine*, non parentis representatione, ad hæreditatem vocatur; quod autem sic filio obvenit, parenti prodesse non potest. (art. 887.)

Legis dispositio, qua pater cogitur filii sui indignitatem coram iudice probare priusquam possit eum exhæredare, non parum deprimit patriam auctoritatem, atque ideo bono communi adversatur.

31. — III. **Modus succedendi.** Consanguinei triplici modo ad hæreditatem vocantur, nempe *in capita* (hoofdsgewijze), in stirpes (staaksgewijze), et in *lineas* (stamsgewijze.)

Quod successionem *in stirpes* attinet, *representatio* conceditur 1° in linea recta descendantium in infinitum, ita ut posteri semper suos parentes repræsentent. Non admittitur vero in linea ascendentium, ita ut ascendentes non repræsentent posteros suos. 2° In linea collateralis in duplici casu, nempe a) posteri fratrum et sororum illius, cujus hæreditas est adeunda, suos parentes repræsentant; b) posteri fratrum et sororum propioris hæredis; illi ergo jure representationis cum hoc hærede succedunt. (art. 889—892.) Nemo porro potest personam *viventem* repræsentare. (art. 894.)

Quod successionem *in lineas* attinet, notandum est: 1° pars uni lineæ obveniens ad alteram nunquam transit, nisi in illa linea nullus hæres supersesset. 2° Qui in sua linea defuncto propior est, totam partem suæ lineæ assignatam acquirit, casu tamen representationis excepto. 3° Si plures sint in eadem linea propinqui, hi partem suæ lineæ obtingentem in capita dividunt, salvo iterum casu representationis. (art. 897. 898. 900. 905.)

32. — IV. **Ordo successionis.** Consanguinei ad hæreditatem vocantur juxta sequentes regulas: 1° Primo loco vocantur *descendentes* defuncti, exclusis cæteris consanguineis. Dividunt hæreditatem in capita, si omnes sint filii defuncti: in stirpes vero, si qui jure representationis succedant. Præterea, si filii sint ex diversis matrimoniis orti, quique proprio tantum parenti succedunt; communis vero parentis hæreditatem omnes æqualiter inter se dividunt. (art. 899. 904.)

2° In defectu descendantium, vocantur *pater et mater* defuncti una cum ejusdem *fratribus et sororibus*, horumve descendantibus. Succedunt autem hoc modo: a) quando parentes *ambo* vivunt, singuli accipiunt trientem ($\frac{1}{3}$) hæreditatis, si defunctus *unum* dumtaxat fratrem aut sororem reliquerit, qui reliquum trientem obtinet; si vero *plures* fratres vel sorores sint, singuli parentes quartam partem accipiunt, alteram dimidiam partem obtinent fratres et sorores. b)

Quando *alteruter* tantum parens superest, hic dimidiam partem accipit, si *unus* tantum frater vel soror adsit; trientem, si *duo* adsint; quartam, si *tres* vel *plures* sint. Reliquæ partes fratribus et sororibus obtingunt. (art. 901. 902.)

3º In defectu tum descendentium tum parentum, *fratres et sorores* eorumve representantes integram hæreditatem inter se dividunt. Hæc porro divisio fit *in capita*, si omnes ex eodem matrimonio, *in lineas* vero, si ex diversis connubiis nati sunt; in hoc posteriori casu fratres et sorores *germani* in utraque linea, cæteri vero in una tantum linea partem suam obtinent. Si nonnisi *consanguinei* vel *uterini* sint fratres et sorores, totam hæreditatem consequuntur et in capita dividunt. (art. 903. 904.)

4º In defectu tum descendentium tum fratrum et sororum, eorumve representantium, *superstites parentes*, alteruter vel uterque, integram hæreditatem obtinent. (art. 906.)

5º In defectu tum descendentium tum parentum tum fratrum et sororum, horumve representantium, hæreditas bipartitur *in lineas*. — Singule istæ partes ulterius hoc modo dividuntur: a) unam partem inter se dividunt avus et avia *paterni*, alteram partem avus et avia *materni*, qui supersunt. b) Ascendentibus in una linea deficientibus, hujus lineæ pars obtingit propioribus consanguineis collateralibus ejusdem lineæ. c) Hæc dimidia hæreditatis pars ab una ad alteram lineam tum solum transit, cum in illa linea deficient consanguinei usque ad 12^m gradum. (art. 900. 905. 908.) Exemplo hanc regulam illustremus: defuncto supervivunt avus paternus, duo patrum et tres avunculi; avus, utpote propior hæres in sua linea, dimidiam consequitur hæreditatis partem, tres avunculi alteram dimidiam partem obtinent inter se in capita dividendam, duo patrum nihil accipiunt.

Quandonam hæreditatis pars inter recensitos hæredes in *capita*, quondam in *stirpes* iterum sit dividenda, ex supra dictis facile deducitur.

2. Successio filiorum illegitimorum.

De hac materia 1º quædam prænotabimus de filiis illegitimis, de eorum agni-

tione atque legitimatione; 2º exponemus jus successionis; 3º adjungemus aliquas quæstiones theologicæ.

33. — I. **Prænotanda.** 1º Filii stante matrimonio nati vel concepti, ex Jure nostro sunt legitimi, vel tales saltem præsumuntur donec probetur contrarium. Illi ergo, qui ante matrimonium concepti sunt, si stante matrimonio parentum eorum nascentur, eo ipso fiunt legitimi. Disceptatio porro de legitimitate in judicio nonnisi in certis casibus admittitur. (art. 305. 306. etc.)

2º Filii illegitimi *legaliter agnosc*i possunt, dummodo *naturales* sint; adulterinorum et incestuosorum agnitio non admittitur. Est autem ea agnitio authentica declaratio unius vel utriusque parentis, qua prolem illegitimam suam esse profitentur. Fieri debet vel in actis nativitatis, vel in actis matrimonii, vel quocumque instrumento authentico. Agnitio quedam jura tribuit agnitis. (art. 335. etc.)

Notandum porro est, nomen matris infanti impositum in actis nativitatis, absque *authentica* ipsius matris declaratione, ad legalem infantis agnitionem non sufficere.

3º Filii *naturales* etiam *legitimari* possunt. Adulterini et incestuosi non legitimantur; unus tamen casus pro incestuosis excipitur, si nempe parentes eorum cum regia dispensatione matrimonium contrahant. Legitimatio filiorum naturalium fit per subsequens matrimonium parentum eorum, modo parentes eos antea jam agnoverint vel occasione matrimonii agnoscant. Filii vero incestuosi in casu excepto non aliter legitimari possunt quam per eorum agnitionem in actis matrimonii. In casu neglectæ agnitionis legitimatio naturalium aliquando per rescriptum Regis obtineri potest. Legitimati iisdem juribus potiuntur, quibus legitimi gaudent. (art. 327. etc.)

34. — II. **Jus successionis.** QUÆR. 1º *Quomodo succedant filii illegitimi?*

Resp. 1º Succedunt parenti aut utrique parenti, *qui illos agnovit*: non vero suorum parentum consanguineis, nisi hæreditas secus fisco adjudicaretur. (art. 909. 919. 920.)

Pars autem, quæ illis obtingit, hæc est: a) si defunctus reliquerit descendentes legitimos, obtinent trientem partem, quam acceperint si legitimi essent: triplicetur ergo numerus omnium prolium,

et naturalis filii pars habebitur. b) Si reliquerit tantum ascendentes, vel fratres et sorores horumve descendentes, dimidium hæreditatis accipiunt. c) Si supersint dumtaxat consanguinei remotiores, dodrantem ($\frac{3}{4}$) consequuntur. d) Si nullus hæres adsit, totam hæreditatem obtinent. (art. 910—913.)

2° Filii naturales a parentibus non agniti omni jure successionis ab intestato expertes sunt, atque ideo nihil consequuntur. Deducitur ex art 335. et 909.

3° Filii adulterini et incestuosi hæredes ab intestato non sunt; attamen necessariam sustentationem consequuntur. Quod si parentes eis aliunde de sustentatione providerint, nihil ex successionem postulare possunt. (art. 914—916.)

QUÆR. 2° Quomodo filiis illegitimis succedatur?

Resp. 1° Filio naturali legaliter agnito succedunt a) ejus descendentes; in horum defectu b) parentes, unus vel uterque, qui eum agnoverunt; c) ejus fratres et sorores, sed cum hac distinctione: bona, quæ a parentibus acceperat, transeunt ad fratres aut sorores legitimos; cætera vero ad illegitimos, si adsint, vel ad illorum posteros; d) ejus conjux; e) propiores consanguinei parentum, unius vel utriusque, qui eum agnoverunt; f) fiscus. (art. 917. 918. 920.)

2° Filio legaliter non agnito, sive naturali sive adulterino vel incestuoso, lex hæredes nullos assignat; unde, si filios habeat, legitimos vel illegitimos, ad eos transit hæreditas. secundum hætenus tradita; secus devolvitur vel ad conjugem superstitem vel ad fiscum.

35.—III. Quæstiones theologicæ. QUÆR. 1° An valeat in foro conscientie dispositio legis, quæ filiis naturalibus non legaliter agnitis nihil omnino assignat?

Resp. Negative; de jure naturæ sub gravi tenentur parentes, quantum in ipsis est et quantum filii sibi ipsis consulere nequeunt, filiis providere necessariam vitæ sustentationem secundum conditionem suam. Ratio est, quia qui causa sunt quod homo existat, providere ei debent ea, quæ ad vitam humanam, id est, naturalem et socialem, nam ad eam natus est homo, necessaria sunt. Ita S. Alph. n. 951. Grotius. De jure belli et pacis. lib. 2. cap. 7. n. 4. Lugo. De justit. disp. 24. n. 163. Van Gestel. in

ephemer. Studiën. tom. 7. Ons erfrecht. pag. 40. 45. 50. ¹

Si ergo parentes huic pietatis officio defuerint, tenentur hæredes ex charitate et sub gravi defectum parentum supplere. Huic doctrinæ non obstat lex civilis, quippe quæ eos filios dumtaxat præterit.

QUÆR. 2° An parentes in conscientia teneantur legaliter agnoscere, aut occasione nuptiarum legitimare prolem suam illegitimam, ut eidem procurent favores lege civili concessos?

Resp. Secluso infamie periculo, distinguendum esse censeo: 1° Si matrimonium inter se non contrahant, tenentur vel prolem agnoscere vel alio modo necessariam sustentationem ei providere, juxta supra dicta; valde tamen optandum est ut primum modum eligant. 2° Si matrimonium ineant, tenentur omnino eam legitimare; tum ut maculam et præjudicium, quod ei intulerunt, auferant, tum ut statum et conditionem honestam ei procurent, ad quod parentes obligantur.

Quapropter, nisi sat grave impedimentum obstat, tenentur matrimonium inter se contrahere; natura quippe clamat ut parentes prolem suam secum retineant, eamque a gravi illegitimitatis macula immunem servent.

QUÆR. 3° An injuste agant nupturientes, qui occasione matrimonii falso agnoscunt et legitimant prolem illegitimam, quæ nempe non utriusque, sed tantum alterutrius proles est?

Resp. Negandum censeo; futuri enim hæredes legitimi nullum jus strictum habent ad horum conjugum hæreditatem, et justa existit causa, bonum scil. prolis illegitimæ, eandem sic adoptandi; quapropter, meo judicio, non peccant, quinimo laudabiliter agunt. Neque contraria est lex, ut colligitur ex art. 306. et 960.

§ III. Successio testamentaria.

Exponemus secundum Jus nostrum 1° notionem et condiciones testamenti, 2° habilitatem testandi, 3° habilitatem ex testamento accipiendi, 4° formam testamenti, 5° portionem legitimam, 6° substitutionem, 7° resolutionem testa-

¹ Commendamus lectionem egregiæ hujus tractationis: Ons erfrecht.

menti, 8º ejusdem executionem et interpretationem.

36. — I. **Notio et conditiones testamenti.** Testamentum est instrumentum, quo quis declarat quid post mortem suam fieri velit, et quod ante mortem ab eo rumpi potest. (art. 922.) Ad illud igitur non requiritur ut hæres instituatur.

Ut testamentum ratum sit, requiritur 1º ut testator *testandi jure* gaudeat; 2º ut hac facultate *libere* usus fuerit; 3º ut hæres testamentarius aut legatarius ex testamento *acquirere possit*; 4º ut testamentum *substitutionem lege prohibitam* non contineat; 5º ut *solemnitates* lege præscriptæ servatæ fuerint.

Denique, ut testamentum insuper integrum suum effectum obtineat, *legitima* hæreditatis portio sit incolumis.

37. — II. **Habilitas testandi.** Quicumque rationis usu gaudent eo tempore, quo testamentum condunt, habiles sunt. Excipiuntur 1º minores ante annum 18um completum; 2º curatellæ subjecti; nisi ob prodigalitatem interdicti sint. (art. 942—945. 500.)

Oportet etiam ut testator *libere* testetur, non vi coactus vel fraude aut dolo inductus. (art. 940.) In foro autem externo factum violentiæ; fraudis aut doli probari debet.

38. — III. **Habilitas ex testamento accipiendi.** Quisquis vivit tempore quo testator moritur, item omnes qui, quamvis nondum existant, ex pio instituto commodum consecuturi sunt, habiles sunt ad acquirendum ex testamento, nisi lege inhabiles declarentur. (art. 946.)

Inhabilitas autem alia est *absoluta*, qua quis ex nullo testamento quidquam accipere potest: alia *relativa*, qua a quibusdam personis accipere nequit.

Absolute inhabiles sunt: 1º qui tempore, quo testator obit, nondum conceptus est, iis tamen exceptis, qui ex pio instituto fruituri sunt. Infans, qui mortuus in lucem editur, nunquam vixisse reputatur. (art. 946. 3.)

2º Institutiones publicæ, Instituta religiosa, Ecclesiæ et instituta pauperum, nisi in quantum Rex eorum administris acceptandi facultatem concesserit. (art. 947.)

Attamen ex art. 29. *legis de successione* pecuniæ summa relicta ad Sacra facienda pro defuncto intra annum post obitum, non reputantur stricte dicta

legata, sed pertinere ad exsequias. Unde pro hisce Regis facultas non requiritur. (Marres. n. 315.)

Præfata legis dispositio, quæ decernit ecclesias et loca pia sine prævia Regis licentia inhabiles esse ad accipiendum ex testamento, sacris Ecclesiæ juribus adversatur. Hæredibus ergo non licet ob defectum regiae licentiæ pia legata executioni non mandare.

39. — *Relative* inhabiles sunt: 1º conjux, qui ex priori matrimonio liberos habet, posteriori comparti nihil relinquere potest ultra minimam partem, quæ competit uni ex legitimis prolibus prioris thori; imo nunquam ultra quartam partem bonorum suorum eidem legare potest. (art. 949.)

Aliam inhabilitatem art. 948. utpote parum practicam, omitto.

2º Tutor, nisi consanguineus sit in linea ascendente, nihil acquirere potest a suo pupillo minorenni, imo neque a majorenni, si gestionis suæ rationem nondum reddiderit. (art. 951.)

3º Præceptores et præceptrices, educatores et educatrices accipere nequeunt a convictoribus suis minorennibus, nisi legatum aliquod remuneratorium. (art. 952.)

4º Medici, chirurgi, pharmacopolæ, et ministri sacri, accipere nequeunt ab iis, quibus in *ultimo* morbo adstiterunt, si concurrant hæ conditiones: a) ut testamentum durante *illo* morbo factum fuerit; b) ut testator *eo* morbo obierit; c) ut testatorem in *eodem* morbo auxilio *sui muneris* adjuverint.

Excipiuntur tamen a) legata remuneratoria non immodica; b) dispositiones in gratiam conjugis testatoris, vel c) in gratiam consanguineorum usque ad 4um gradum, quando hæres in linea recta desunt. (art. 953.)

5º Notarii et testes nihil obtinere possunt ex testamento, quod confecerunt vel cui adstiterunt. (art. 954.)

6º Filii illegitimi legaliter agniti, si adsint etiam legitimi, a parentibus nihil acquirere possunt, nisi quod eis ab intestato obvenit, juxta dicta n. 34. (art. 955.)

Non legaliter agniti in *Jure alieni* reputantur, et proinde qua hæres *testamentarii* non excluduntur.

7º Adulteri et adulteræ eorumque complices ab invicem nihil acquirere

possunt, modo ante mortem testatoris de adulterio per sententiam iudicis constat. (art. 956.)

8º Indignus, de quo per sententiam iudicis constat quod testatorem aut occiderit, aut vi impediverit quominus testamentum rumperet vel mutaret, aut testamentum abdiderit, destruxerit vel adulterarit. Præterea illius indigni neque conjux neque liberi quidpiam consequi possunt. (art. 959.)

Dispositiones in gratiam inhabilium irritæ sunt, etiamsi interpositis quibusdam personis fiant. In Jure interpositi habentur parentes, liberi ac posterii, et conjux inhabilium. (art. 958.)

Notandum superest *pro praxi*, recensitos inhabiles posse tuta conscientia accipere et retinere sibi legata, donec ab hæredibus ab intestato repetantur, dummodo testamentum jure nature validum sit; nullis enim testamentorum ex jure positivo, a iudice declaranda est. Cfr. Marres. n. 368.

39. — IV. **Forma testamenti.** Primo monendum est, ad omne testamentum requiri scripturam, ita ut hodie in foro externo non valeat testamentum viva voce factum, quod olim vocabant *nuncupativum*; deinde, duas pluresve personas nunquam posse *uno eodemque instrumento* testari. (art. 977. 978.)

Ratione formæ requisitæ quadruplex distinguitur testamentum, nempe 1º *holographum*, quod manu propria testatoris integrum scriptum est; 2º *publicum*, quod instrumento publico a Notario conficitur; 3º *mysticum* seu *clausum*, quod testator clausum et obsignatum tradit Notario; 4º *privilegium*, quod eo tempore conceditur, quo solemnitates ordinariæ servari nequeunt.

Hæc genera testamentorum singula suas solemnitates seu formas sub pœna nullitatis requirunt (art. 1000.), de quibus modo agendum.

Testamentum *holographum* requirit ut 1º integrum scriptum et subscriptum sit manu testatoris; 2º apertum aut clausum, pro libitu testatoris, tradatur Notario custodiendum; 3º de hac traditione Notarius coram duobus testibus idoneis instrumentum authenticum conficiat, cujus formas præscribit art. 979. Si testamentum tradatur clausum, testator insuper coram Notario et testibus in involucro adscribere et subscriptione

firmare debet in eo testamentum suum contineri. (art. 979.)

Testamentum *publicum* debet 1º a Notario ejusve scriba conscribi; 2º conscriptum testatori coram duobus testibus prælegi; 3º a testatore, Notario et testibus subscribi. Hæc omnia minutim in lege describuntur. (art. 985. 986.)

Testamentum *mysticum* requirit ut 1º a testatore saltem subscribatur; 2º clausum et obsignatum a testatore tradatur Notario coram quatuor testibus, quibus testator simul declaret hoc instrumento suum contineri testamentum a se vel ab alio conscriptum et a se subscriptum; 3º de hac traditione authenticum instrumentum a Notario conficiatur, cui testator, Notarius et testes subscribunt. (art. 987. 988.)

40. — Circa recensita testamenta notandum superest: 1º si testator subscribere non potuerit, impedimenti ratio a Notario in instrumento reddenda est. 2º Omne testamentum, quod Notarius clausum accepit, post mortem testatoris a Iudice cantonali aperiendum est. 3º Notarius vi officii instrumentum custodire debet, et post mortem testatoris eos, quorum interest, de testamento certiores reddere. 4º Testes debent esse masculi, majorennæ, regnicolæ, linguæ testamenti gnari, et jure testimonii ferendi ob delictum non privati. Insuper in publico testamento testes esse nequeunt ipsi hæredes vel legatarii, eorumque consanguinei vel affines usque ad 4ºm gradum inclusive; item consanguinei usque ad 2ºm gradum et familiares Notarii. (art. 984. 989—991. *Wetb. v. Strafrecht.* art. 28.)

41. — Testamentum *privilegium*, quod conceditur militibus aliisque exercitui adnexis tempore belli, navigantibus in mare, et personis, quæ in locis existunt, quibuscum communicatio ob contagium interdicta est, fieri potest duplici modo: 1º instrumento *authentico* coram Officiali exercitus, coram navarcho in mari, coram quovis publico ministro in loco contagii, cum duobus testibus, et tam a testatore, quam ab eo coram quo confectum est, et ab uno saltem teste, subscripto; 2º instrumento *privato*, manu testatoris integre conscripto et subscripto. Diei adscriptio in omni testamento exigitur. Testamentum privilegium priori modo confectum vim suam

amittit sex mensibus elapsis post cessationem causæ; posteriori modo confectum, elapsis tribus mensibus. (art. 993—999.)

42. — Præter *testamenta* admittitur instrumentum privatum, seu quidam *codicillus*, quo quisque potest designare testamenti executores, exsequias ordinare, et legare vestes, determinata corporis ornamenta, ac peculioria mobilia; sed nihil amplius. Hoc instrumentum requirit tantum ut integrum a testatore conscriptum sit et ab eodem subscriptum, cum diei appositione. Post mortem testatoris Judici cantonali tradendum est. (art. 982, 983.)

43. — Demum monendum est, nostrates, qui in terra aliena morantur, non nisi instrumento authentico et servatis illius regni juris solemnitatibus, *testamentum* condere posse. *Codicillus* tamen admittitur, ut supra. (art. 992.)

44. — **Portio legitima.** Hoc nomine intelligitur ea bonorum pars, quæ consanguineis in linea recta, ex lege ad hæreditatem vocatis, ita competit, ut defuncto neque donatione inter vivos neque testamento de ea disponere liceat. (art. 960.) Unde bona in duas quasi partes dividuntur, quarum altera dicitur *legitima*, altera *disponibilis*.

Nomine porro donationum intelligendæ sunt donationes *notabiles, liberales*, (non autem remuneratoriæ), et factæ ex *substantia* bonorum, non ex redditibus.

Jus modernum exiguum relinquit parentibus facultatem disponendi de bonis suis; immodicam quippe decernit portionem legitimam. Etenim hæc ita definitur: 1º In linea descendantium, si unus adsit hæres legitimus, est dimidia hæreditatis pars; si duo sint, bes ($\frac{2}{3}$) si tres vel plures, dodrans ($\frac{3}{4}$). Si adsit hæres illegitimus, sed legaliter agnitus, dimidium illius partis, quæ ei ab intestato obvenit, est ejus legitima. 2º In linea ascendentium, dimidium partis, quæ cuique ab intestato obtingeret. (art. 961—963.)

Quæstiones. QUÆR. 1º *An lex portionis legitimæ sit justa et in conscientia obliget?*

Resp. Per se loquendo, *affirm*; bonum namque commune postulat ut lex aliquam portionem hæreditatis filiis reservet, ut hac ratione eos contra inordinatum parentum arbitrium tueatur.

Quare etiam in Jure Romano vigeat *Ita DD. communiter*.

Verum portio in Jure novo statuta immodica et ideo juri naturali adversa videtur; quia 1º jus domini parentum nimis coarctat; adeo quidem, ut filii hæreditatem suam legi magis quam parentum amoris debeant, et inde falsa opinio invaluerit in populo filios jus *strictum* habere ad parentum hæreditatem; 2º ordinem familiæ facillime turbat, cum patriam auctoritatem enervet ad continendos filios in obedientia, et comprimendam eorum insolentiam, qua suo jure bona parentum sibi promittentes de eorum mandatis parum curant; 3º prosperitati temporali tam familiarum quam societatis noxia est, cum avitas fortunas jugiter in minutiores partes discindat. Nihilominus non tantopere juri naturali adversatur, ut lex *prorsus injusta* dicenda sit. (Van Gestel. *loc. cit. n. V.*)

QUÆR. 2º *Qualis et quanta sit obligatio præfatæ legis?*

Resp. 1º Obligat ex justitia legali; non ex justitia commutativa, quia hæredes ad quaecumque hæreditatis partem jus strictum non nisi post ipsius domini mortem acquirunt.

2º Lex portionis legitimæ, generatim loquendo, sub gravi obligat (H. A. tr. 10. n. 237.); attamen læsio tantæ legitimæ, quanta in Jure nostro statuitur, non facile pertinget ad gravem culpam; præterea, si ex justa causa fiat, omni culpa vacabit, v. g. ad favendum filio probo ac bene merito præ alio prodigo, ad peculiari unius filii necessitati providendum, et similia; lex enim odiosa, quæ parentum libertatem tantopere coarctat, strictissime interpretanda est.

Pro bono communi generatim optandum est ut bona immobilia in familia conserventur, et de cætero, nisi justa causa aliud suadeat, parentes æqualitatem inter filios servent, ne invidiam et simultatem inter liberos concitent.

QUÆR. 3º *An de jure valeat donatio inofficiosa?*

Resp. *Affirm.*, valet nempe et tutâ conscientia retineri potest, donec excessus ab iis, quorum legitima læsa est, repetatur. Etiam partis excedentis fructus reddendi sunt, a die, quo donator obiit, si petantur intra annum post donatoris mortem, secus a die, quo petit; fuerint. (art. 967, 974.)

45. — VI. **Substitutio.** (Erfstelling over de hand). Substitutio *immediata* admittitur. *Mediata* vero seu *fideicommissum* in Jure nostro est prohibita, et propterea irrita, quin etiam irritam reddit dispositionem respectu ipsius hæredis vel legatarii sic constituti, dummodo tamen hæc tria concurrant: ut hæres vel legatarius *jubeatur*, bona *servare* tamquam dominus, et *postea* integra vel pro parte tradere tertio. (art. 926.) *Postea*, id est, post mortem suam, ut plerique jurisperiti censent.

Hinc, 1° ex defectu primæ conditionis, valet fideicommissum, si testator *precatur* tantum; 2° ex defectu secundæ, valet fideicommissum *de residuo*, seu de illa parte, quæ hæredi post mortem supererit (art. 928. 1036—1038.); 3° ex defectu tertiæ, valet, si testator hæredi imponat rem alteri tradere post *definitum* tempus, e. g. post 10 annos, prout censent plerique jurisperiti.

Onus a testatore impositum hæreditatem vel legatum ejusve partem non alienandi, tamquam non scriptum reputatur, et proin res sine onere transit. (art. 931.)

A vetita substitutione excipitur substitutio pro *una* generatione in beneficium *omnium* fratrum et sororum. Unde 1° possunt parentes portionem disponibilem legare filio, cum onere eam postea tradendi ejus liberis, sive natis sive nascituris. Avus et avia idem onus imponere possunt nepoti suo, cujus parentes defuncti sunt. 2° Potest quis bona sua relinquere fratribus aut sororibus, cum onere ea postmodum tradendi eorum liberis, aut, si frater vel soror jam obierit, hujus filio idem onus imponere. (art. 1020. 1021.)

46. — VII. **Resolutio testamenti.** Testamentum rite confectum resolvitur ejusdem vel revocatione vel destitutione.

Quoad *revocationem*, testator potest quodvis testamentum suum valide ac licite rumpere aut mutare, etiamsi promiserit se illud non mutaturum esse. ¹

Revocatio præcipue fit duobus modis: 1° Testamento posteriori, quod prioris rescissionem vel *explicite* statuit, vel *implicite* continet.

¹ Algemeene bepalingen der wetgeving. art. 14.

Si primum, tunc prius testamentum prorsus corrui; si secundum, tunc prius testamentum eatenus solum revocatur, quatenus dispositiones posterioris a priori discrepent. 2° Instrumento a Notario confecto, quod prioris testamenti rescissionem disertis verbis statuit. (art. 1039—1042.)

Præterea a) Testamentum holographum, auctori suo restitutum, eo ipso revocatum est. Potest autem testator quolibet tempore illud a Notario repetere, dummodo pro Notarii defensione fidem faciat. b) Codicillus, de quo n. 42, posteriori codicillo vel ejusdem destructione revocatur. c) Legatum revocatur rei legatæ alienatione. (art. 981. 982. 1043.)

47. — Quoad *destitutionem*, testamentum effectu suo destituitur, seu corrui, 1° quando hæres testamentarius vel legatarius hæreditatem aut legatum repudiat; 2° quando inhabilis esse detegitur; proinde etiam quando ante testatorem moritur; 3° quando moritur ante impletam conditionem, quæ pendet ab *eventu incerto*, cui testator dispositionem suam alligavit. (art. 1044. 1048.)

Legatum corrui insuper rei legatæ interitu. (art. 1046.)

Tandem hæredes ab intestato possunt post mortem testatoris rescissionem testamenti petere a iudice, si conditiones a testatore positæ ab hærede testamentario vel legatario non adimpleantur; quo casu bona defuncti ad hæredes legales redeunt ab omni onere libera. (art. 1051.)

Circa prædicta notandum superest: Si hæreditatis vel legati *pars* corruiat, ea regulariter accrescit hæredibus *ab intestato*; tum solum accrescit cohæredibus *testamentariis* vel *colegatariis*, cum testator vel *diserte* illud stipulavit vel rem singularem illis *conjunctim* reliquit. (art. 1049. 1050.)

48. — VIII. **Testamenti exsecutio et interpretatio.** Quantum ad *exsecutionem*, testator potest unum vel plures exsecutores designare; idque facere potest vel ipso testamento, vel codicillo, vel instrumento a Notario confecto. Hoc munere excluduntur minores, interdicti et uxores. Si testator nullum exsecutorem designaverit, exsecutio ad hæredes pertinet. (art. 1052. 1053.)

Exsecutor designatus debet 1° bonorum

inventarium procurare, præsentibus aut convocatis hæredibus.

2º Efficere ut sigilla apponantur, si inter hæredes sunt minores vel interdicti, qui tutorem aut curatorem nondum habent, vel nonnulli hæredes neque in persona neque per procuratorem præsentibus adsunt.

3º Curare ut ultima testatoris voluntas impleatur.

4º Hæredes, qui ejus auxilium postulant, juvare in hæreditate dividenda.

5º Gestionis suæ rationem reddere. (art. 1056—1063.)

Ab inventario conficiendo et rationem reddendo nequit testator exsecutorem eximere. (art. 1065.)

Quenam ei *facultas* competat hæreditatis res vendendi et debita exigendi, exponunt art. 1059—1061. Jus ad expensarum restitutionem et ad mercedem tradunt art. 1064. 1068.

Ex prædictis patet exsecutoris *officium* non esse credita et debita exæquare.

49. — Quod *interpretationem* attinet, præcipuæ regulæ sunt: 1º Verba clara interpretationem non ferunt.

2º Quando verba ambigua sunt, attendendum est potius ad testatoris mentem, quam ad testamenti litteram, atque is præ cæteris eligendus est sensus, qui indoli et objecto dispositionis magis congruit.

3º Conditiones, quæ vel intelligi vel impleri non possunt, vel bonis moribus aut legibus repugnant, *non scriptæ* reputantur. (art. 932—935.)

50. — **Effectus testamenti irriti.** Non abs re erit pro conclusione hujus materiæ inquirere num testamentum ex Jure nostro irritum, ipso facto an vero

post judicis sententiam robore carere consendum sit. Quocirca dicendum videtur, ejusmodi testamentum, si jure naturæ validum sit, ratum et firmum manere, donec sententia judicis aut rescissum aut irritum fuerit declaratum; ast post judicis sententiam in utroque foro irritum esse. Ratio est, quia tum jurisperiti tum Summa Curia legem in hoc sensu interpretati sunt, ut ostendit Marres. n. 368—371.

Unde colligitur pro praxi: 1º Hæres *testamentarius* tuta conscientia potest ex testamento hæreditatem adire et retinere; similiter legatarius legatum petere et retinere, quin moneat hæredes legales de testamenti vitio. Potest quoque jus suum coram judice justis mediis defendere; attamen, si prævideat fore ut testamentum a judice rescindatur, *ex charitate* debet absque judicis sententia hæreditatem tradere hæredi legali eam petenti, ne hunc ad litis impensas inutiliter compellat. Dico: *ex charitate*; quia donec testamentum rescissum est, jus habet agendi qua hæres.

2º Hæres *ab intestato* tuta conscientia potest jus suum, quod ex lege habet, omni legitimo juris adminiculo defendere; proinde a) *agendo* coram judice vitium testamenti probare, ut hæreditatem sibi evincat; b) *excipiendo* ¹ testamenti vitium objicere, ita ut hæreditatem vel legatum tradere renuat. Non potest tamen contra hæredem testamentarium vel legatarium, *qui jam possident*, occulta compensatione uti. (Marres. n. 372. 373.)

¹ *Exceptio* in judicio vocatur defensio, qua excluditur *actio* adversarii.

PARS II.

DE ALIIS QUIBUSDAM JURIBUS REALIBUS.

Agemus 1° de possessione; 2° de usu-
fructu; 3° de usu; 4° de servitute.

CAPUT I.

POSSESSIO.

51. — Lex civilis possessori bonæ fidei plura tribuit jura, nempe 1° ut, donec res vindicetur, ipse dominus præsumatur; 2° rei dominium præscriptione acquirendi; 3° suos faciendi rei fructus, donec res vindicetur; 4° possessionem retinendi, donec res evincatur. (art. 604. 630.)

Quæstio. *An valeat in foro conscientie legis dispositio, quæ possessori bonæ fidei jus tribuit retinendi omnes rei fructus, quos percepit usque in diem, quo evictionis actio contra ipsum incæptum fuit?*

Resp. Theologi moderni communiter affirmant; quia 1° nullius jura lædit; nam ante omnem eventum quilibet idem timendum et sperandum habet: et certe ut iniquum non haberetur pactum, quo cives ita inter se convenirent. 2° Favet paci et securitati familiarum, cum quisque sic possit secure annuas suas impensas statuere juxta redditus suos. 3° Bonum publicum promovet; secus enim in singulis casibus expendendum foret quantopere possessor evaserit di-
tior; porro nemo non videt quantis difficultatibus hæc investigatio obnoxia sit, et quot litibus januam aperiatur; hæc autem incommoda præcaventur per legem, de qua agimus. Ergo lex justa est. (Carrière. *De justit. n.* 1053. 1054.)

CAPUT II.

USUSFRUCTUS ET USUS.

52. — I. **Jura usufructuarii.** 1° Percipit omnes rei fructus, et fruitur omnibus

iis juribus, quæ rei adnexa sunt, ut servitute, venatione, piscatione. 2° Potest usumfructum aliis locare, vendere, aut donare. Debet tamen in omnibus servare loci consuetudinem moremque dominorum. (art. 808—821.)

53. — II. **Obligationes usufructuarii.** Tenetur 1° conficere inventarium bonorum, quorum usufructu gaudet, præsentem aut convocato domino. 2° Facere modicas reparationes, quibus res integra servetur; non vero majores, nisi res illius incuriâ deperierit. 3° Ferre annua seu ordinaria onera, quæ ex rei fructibus solvi solent, ut tributa, census reales (grondrenten), etc. 4° Dominum monere, si quis hujus jura lædere conetur; quod si negligat, illatum damnum compensare debet. 5° Reparare damnum, quod vel ipse, vel illi, pro quibus spondere debet, culpabiliter intulerint rei. 6° Rem domino sartam tectam reddere eoque in statu, in quo tunc versatur. (art. 829. 830. 840. 843. 849.)

54. — III. **Obligationes domini.** Tenetur 1° Facere reparationes majores, quas recenset art. 841. Quæ vero vetustate aut casu collabuntur, nec dominus nec usufructuarius reficere tenetur. 2° Ferre onera insolita, quibus res tempore usufructus gravatur; horum tamen fœnera usufructuarius domino solvere debet. (art. 840. 844.)

Nota. De usu satis dictum est in Opere.

CAPUT III.

SERVITUS.

55. — Servitus in Jure nostro distinguitur 1° *continua*, cujus exercitium permanet absque hominis actione, v. g. servitus aquæductus, stillicidii, luminis: *interrupta*, cujus exercitium postulat hominis actionem, v. g. servitus transitus, aquæchaustus. 2° *Visibilis*, de qua

aliquo externo indicio constat, e. g. portâ, fenestrâ : *invisibilis*, quæ nullo externo indicio apparet, e. g. prohibitio ne vicinus in prædio suo ædificet aut ne altius ædificet, jus pecora pascendi, et aliæ quæ hominis actionem requirunt. (*art.* 724. 725.)

Servitutes vel ex *situ locorum* nascuntur, vel *lege* constituuntur pro bono vicinorum, vel demum titulo *contractus* aut *præscriptione* acquiruntur. (*art.* 672. 742.)

Primum et secundum servitutum genus in Jure nostro *vicinorum jura et obligationes* rectius vocantur.

Ad primum genus pertinent 1° obligatio agri inferioris suscipiendi aquas, quæ a superiori naturaliter fluunt; 2° jus dissepti inter proprietates contiguas (*recht van afscheiding*); 3° jus circumsepti, seu prædia sua circumsepiendi (*recht van afsluiting*), salvo tamen jure transitus. (*art.* 673. 678. 679.)

Ad secundum genus pertinent 1° jus dissepti *communis* (*recht op gemeene afscheiding*) quoad muros, fossas et sepes confines; (*art.* 681—691. 698. 706—712.) 2° jus distantiae quoad quasdam construcciones et arborum sepiumque plantationes; (*art.* 703. 713. 714.) — 3° jus prospectûs in vicini proprietatem; (*art.* 692-697.) — 4° jus stillicidii (*gootrecht*); (*art.* 700. 701.) — 5° jus transitûs (*recht van uitweg*), (*art.* 715—719.)

De tertio genere notamus: 1° Eæ solæ servitutes præscriptione acquiri possunt, quæ simul *continuae et visibiles* sunt; cæteræ omnes nonnisi titulo acquiruntur. Titulus confert jus *in re*, postquam in acta publica relatus est. (*art.* 742—746.) E converso *omnes* servitutes præscriptione tricenaria exstingui possunt. (*art.* 754.)

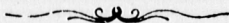
2° Servitutes, cum libertatem limitent, stricte interpretandæ sunt.

3° Dominus prædii dominantis nihil mutare potest, quo servitus aggravetur: dominus prædii servientis nihil mutare potest, quo eadem minuatur. (*art.* 738. 739.)

Ex prædictis resolvitur: a) Quando murus vel ædificium reædificatur, servitus perdurat, dummodo construatur antequam præscriptio eveniat. (*art.* 726.)

b) Qui gaudet jure *luminis* aut *prospectûs* (*licht of uitzicht*), tot fenestras quot libuerit aperire potest; ast postquam ædificavit aut jure suo usus est, illarum numerum augere nequit. Servitus luminis non continet servitutem prospectûs; propterea lumine debito intelligitur tantum necessarium lumen absque prospectu. (*art.* 727.)

c) Servitus luminis et prospectûs non vetat quominus ei officiatur, puta structurâ aut arborum plantatione; quia hoc vetitum servitus invisibilis est, pro qua titulus exigitur. (*art.* 728.)

PARS III.

DE CONTRACTIBUS.

Agemus 1° de contractibus in genere; 2° de donatione; 3° de emptione-venditione; 4° de censu; 5° de locatione-conductione; 6° de societate.

CAPUT I.

CONTRACTUS IN GENERE.

ARTICULUS I.

REQUISITA AD CONTRACTUM.

56. — I. **Personæ habiles.** Ex Jure nostro ad contrahendum inhabiles sunt 1° minores, nisi matrimonio juncti vel emancipati sint. Ex parte emancipati non nisi ad determinatos contractus habiles sunt. Possunt tamen minores pactum nuptiale inire, juxta dicta n. 8.

2° Interdicti, qui nempe judicis sententia declarati sunt incapaces bona sua administrandi, et propterea curatelaæ subjecti sunt. (art. 487. etc.)

3° Uxores, nisi cum mariti vel Judicis licentia. Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus uxor de bonis *mobilibus* disponere valet, nimirum a) pro ordinariis et quotidianis expensis rei familiaris; b) pro omnibus actibus commercium spectantibus, si cum mariti consensu publicum commercium exerceat; c) de bonis propriis, si sit sub regimine separationis. Denique de *omnibus* bonis suis disponere potest per testamentum, salva portione legitima. Recole dicta n. 1. 4. et 6. (art. 1366.)

Circa prædicta QUÆRITUR: *quomodo invalidi sint contractus initii a persona inhabili?*

Resp. 1° Demp̄to contractu nuptiali legitime inito, inhabilis ipse, vel ille cui subest, potest a) *exceptione* uti, et non stare contractui inito; b) uti etiam *actione*, et a judice impetrare contractus rescissionem. Hac rescissione inhabilis restituitur in integrum; ita quidem, ut quidquid vi contractus inhabili solutum fuerit, eatenus tantum repeti possit,

quatenus penes inhabilem adhuc exstet vel hic inde ditior evaserit. (art. 1482. 1483. 1487.)

Actio porro rescissoria intendi potest per quinquennium; *exceptio* semper opponi potest. (art. 1490. 1492.) Atvero contractus nullitas amplius opponi nequit, si inhabilis post adeptam habilitatem contractum ratum habuit. Adipiscitur autem habilitatem, minorennis a die majorennitatis, interdictus a die sublatae curatelaæ, uxor a die solutionis matrimonii.

2° Habilis, qui cum inhabili contraxit, non potest hujus inhabilitatem opponere, sed, si persona inhabilis jure suo uti nolit, tenetur stare contractui inito.

Habilis insuper, contra quem actio rescissoria decreta est, tenetur expensas, damna et interesse compensare, si locus detur. (art. 1367. 1489.)

57. — II. **Materia apta.** Debet esse 1° in commercio; 2° saltem quoad speciem determinata, et quoad quantitatem saltem postea determinabilis. 3° Potest esse res futura, excepta hereditate nondum aperta. (art. 1368—1370.)

Præterea contractus ex falsa vel illicita causa, robore caret. Illicita causa est, quæ vel lege prohibita vel bonis moribus aut publico ordini adversa est. (art. 1371—1373.)

Ex dictis colligitur, pacta de actione turpi, utpote quæ extra commercium est, ipso jure invalida esse. Quatenus ejusmodi pacta censentur contractus sub conditione turpi, insuper art. 1290 irrita sunt.

58. — III. **Consensus legitimus.** De ejus impedimenti Jus decernit: 1° Solus error circa *substantiam rei* irritat contractum. Error circa *personam* tum solum irritat, cum principaliter intuitu personæ contractus initur. (art. 1358.)

2° Dolus ab uno contrahentium commissus, si manifeste causam dedit contractui, reddit contractum rescindibilem. Dolus autem probari debet. (art. 1364.)

3° Violentia seu metus gravis ipsi

contrahenti ejusve conjugi aut consanguineo in linea recta incussus reddit contractum rescindibilem, etiamsi a tertio incussus fuerit. Metus gravis censetur, quo notabile et imminens damnum timeri potest. (art. 1359—1361.)

4° Simplex læsiō ex Jure nostro regulariter nullam confert parti læsiæ actionem coram judice. (art. 1486. 1099. 1158. 1170.) Potest tamen aliunde, ex titulo nempe erroris aut doli, actionem tribuere.

59. — IV. **Forma requisita.** 1° Forma lege præscripta requiritur ad *valorem* contractuum matrimonialium, testamentorum, donationum, hypothecarum, societatum anonymarum commercii. (art. 131—135. 202. 1000. 1719. 1217.)

2° Alii contractus ad legitimam duntaxat *probationem* requirunt vel instrumentum scriptum, vel testes, aliasve legitimas probationes, quas recensent art. 1902. 1903. Porro a) in commercio libri mercatorum regulariter fidem faciunt. Extra commercium, b) ad probandum contractum, cujus materia excedit valorem 300 florenorum, requiritur instrumentum scriptum; c) locatio-conductio, si nullatenus adhuc executioni mandata sit, absque scriptura probari nequit, attamen parti neganti juramentum decisorium deferri potest; d) contractus transactionis requirit scripturam. (art. 1919. 1933. 1604. 1888.)

ARTICULUS II.

EFFECTUS CONTRACTUS.

60. — Ex Jure nostro contractus est titulus, qui confert tantum jus *ad rem*; nunquam vero jus *in re* seu rei dominium, nisi contractui accesserit traditio; traditio proinde est modus acquirendi dominium. Contractus ergo de transfereundo rei dominio, puta venditio, donatio, obligat personam ad rem tradendam; dominium vero reipsa transfertur, quando prior dominus rem alteri tradidit.

Traditio porro pro rerum diversitate diverso modo fieri debet, nimirum 1° Immobilia traduntur transcriptione instrumenti in acta publica.

2° Res mobiles corporeæ, et credita omni exhibenti syngrapham solvenda (aan toonder betaalbaar), traduntur vel de manu ad manum, vel traditione cla-

vis ædificiū aut capsulæ, ubi res illæ servantur; vel rei præsentis solo visu oblatione, vel rei venditæ signatione, etc.; imo nova traditio non requiritur, si alter rem jam possidet.

3° Credita soli creditori inscripto solvenda (niet aan toonder betaalbaar), cæteræque res incorporeæ traduntur instrumento publico vel privato, quo hæc jura transferuntur in alterum, cujus nomen instrumento inscribitur. Debitor tamen novum suum creditorem agnoscere non tenetur, nisi postquam hæc translatio illi denuntiata fuerit aut ipse illam scripto agnoverit. Syngraphæ nummariae (wissels) traduntur transcriptione in aversa pagina (endossement). *Wetb. v. koop.* art. 133.

4° Debita nationalia in magnum codicem (grootboek der nationale schuld) relata, et actiones nomine signatæ (op naam staande) societatum, tradi debent juxta specialia eorum statuta. (art. 667—671.)

De obligatione contractuum, deque damnorum reparatione ob contractus violationem, lex et Theologi fere eadem tradunt. Cfr. art. 1271—1288.

CAPUT II.

DONATIO.

Agemus 1° de donatione in communi; 2° de donationibus nuptialibus.

ARTICULUS I.

DONATIO IN COMMUNI.

61. — Jus novum non aliam agnoscit donationem, nisi *inter vivos*, quæ *irrevocabilis* est. (art. 1703.) Unde de donatione *mortis causa*, quam donator ad ejus obitum usque pro libitu revocare potest, idem resolvendum est, quod n. 50. de testamento irrito statuimus.

Hoc præmisso, exponemus donationis requisita secundum Jus nostrum, quæ sunt 1^oabilitas donandi, 2^oabilitas donationem acceptandi, 3^oapta donationis materia, 4^oejus legitima forma, 5^omodus acceptandi, 6^oirrevocabilitas.

62. — I. **Habilitas donandi.** Ad donandum inhabiles sunt: 1° minores, casu

excepto quo nuptias ineunt, tunc comparti donare possunt ex consensu eorum, qui in matrimonium consentire debent. 2º Interdicti. 3º Uxores, nisi de licentia mariti vel iudicis. 4º Conjuges stante matrimonio nihil sibi mutuo donare possunt, nisi mobilia corporea non immodici valoris. (art. 1714. 1715. 500. 163. 249.)

Præfatæ inhabilitates extendendæ non sunt ad modicas donationes manuales, prout usus fert.

63. — II. **Habilitas accipiendi.** *Absolute* inhabiles sunt, quos n. 38 diximus.

Relative inhabiles sunt, quos n. 39. sub 2º, 4º, 7º, inclusis interpositis personis, recensuimus. (art. 1713—1718.)

64. — III. **Materia apta.** 1º Donatio bonorum *futurorum* invalida est. (art. 1704.)

2º Donatio, qua *portio legitima* læditur, post mortem donatoris reductibilis est. (art. 967.)

3º Maritus nequit ex bonis communibus donare immobilia, nec aliquotam partem mobilium, excepto casu quo proles legitima hujus matrimonii vitæ statu providendus est; imo nec mobilia determinata, si horum usumfructum sibi reservaret. (art. 179.)

4º Donationes factæ ab obierato possunt, si creditores petant, a iudice rescindi, modo probetur eas factas fuisse animo fraudandi creditores.

Adhæc, si debitor sit *mercator*, rescindi possunt quævis donationes factæ intra 60 dies ante cessionem bonorum, et factæ consanguineis vel affinibus intra 120 dies ante cessionem; ante illud tempus factæ etiam rescindi possunt, dummodo actio rescissoria instituatur priusquam curatores gestionis suæ rationem reddiderint, et creditores probent quod debitor miserum suorum negotiorum statum cognoverit eo tempore quo donavit. (art. 1377. *Kooph.* art. 775. 776.)

65. — IV. **Forma legitima.** 1º Donationes manuales mobilium, et obligationum exhibenti solvendarum, formam non exigunt, sed sola traditione perficiuntur. (art. 1724.)

2º Aliæ donationes sub nullitatis pœna exigunt instrumentum publicum, cujus protocolum penes Notarium conservari debet. (art. 1719.)

Nihilominus donationes sub titulo seu contractu oneroso palliatæ, jure non in-

validæ censentur, modo fiant inter personas habiles et nullius jura fraudentur. (Van Egeren. *Fascic.* 3. n. 33.)

66. — V. **Modus acceptandi.** 1º Donatio acceptari debet ab ipso donatario, vel a tertio qui ejusdem vices legitime gerit. Porro acceptare per seipsum nequit, qui donare non valet.

Unde a) pro minorenni, si ambo parentes vivant, acceptat pater, alias tutor; b) pro interdicto acceptat curator; c) uxor acceptare nequit sine consensu mariti vel iudicis cantonalis; d) pro publico vel religioso Instituto acceptat Superior, præviâ Regis licentiâ. Notandum autem, quod tutor vel curator acceptare nequit, nisi cum licentiâ iudicis cantonalis, quæ licentiâ valet etiamsi donator ante ejus concessionem obiisset. (art. 1720—1722. 1717.)

2º Donatio *solemnis* expressis verbis acceptari debet, nimirum vel in ipso instrumento donationis vel diverso instrumento authentico, cujus protocolum conservari debet. Si diverso instrumento fiat, donatio vim non obtinet priusquam acceptatio donatori intimata fuerit. (art. 1720.)

Donatio *manualis* nullam formam exigat, sed sola rei acceptione perficitur. (art. 1724.)

3º Donatio rite acceptata confert donatario jus *ad rem*; si accedat rei traditio, acquiritur jus *in re* seu dominium. (art. 1723.)

67. — VI. **Donationis irrevocabilitas.** Ex Jure nostro ad substantiam donationis pertinet quod irrevocabilis sit, extra casus lege ipsa definitos. Lex porro concedit ut donator possit 1º sibi vel aliis reservare rei donatæ usumfructum; 2º sibi reservare facultatem disponendi de certa pecuniæ summa ex bonis donatis; 3º sibi reservare jus revocationis pro casu, quo donatarius, sive ipse solum sive ipse ejusque posteri, ante donatorem obirent. (art. 1725. 1705—1710.)

Deinde donatio ex Jure revocari potest vel ob non impletas condiciones, sub quibus facta est, vel ob enormem donatarii ingratitudinem erga donatorem, puta si reus aut complex esset facinoris contra donatorem, vel si donatori ad egestatem redacto sustentationem negaret. Requiritur tamen ut actio rescissoria intra annum instituatur. (art. 1725. 1729.)

68. — **Effectus donationis irritæ.** De effectu donationis ex Jure civili irritæ, sive quia est donatio *mortis causa*, sive ob inhabilitatem, sive ob defectum formæ, idem dicendum videtur, quod n. 50. de testamento diximus. Propterea donatarius potest rem donatam accipere et retinere, donec legitime repetatur.

ARTICULUS II.

DONATIONES NUPTIALES.

69. — Pacto nuptiali, non autem stante matrimonio, possunt futuri conjuges sibi mutuo pro libitu donare, salva tamen portione legitima; imo istæ donationes inter futuros conjuges pluribus gaudent privilegiis, quæ lex in favorem matrimonii iis attribuit.

Hæc privilegia sunt: 1º possunt donare etiam bona *future*, id est, totam vel quotam hæreditatem; 2º non exigitur *expressa* acceptatio donatarii; 3º possunt apponi conditiones, quarum impletio a donatoris arbitrio dependet; 4º ob solas non impletas conditiones revocari possunt. (art. 223—228.)

Circa præmissa notanda sunt: 1º Casu quo donator donatario supervivit, donatio *future hæreditatis* ipso jure revocatur et redit ad donatorem; donatio vero bonorum præsentium transit ad hæredes donatarii, nisi oppositum expresse pactum fuerit. (art. 229. 230.)

2º Conjug, *contra* quam sententia divortii prolata est, amittit omnes donationes sibi a comparte factas. (art. 278.)

70. — Etiam aliæ personæ, v. g. consanguineæ, possunt *future* conjugibus pro libitu donationes facere, salva tamen portione legitima; idque possunt vel in pacto nuptiali vel alio publico instrumento a Notario confecto. Hæ donationes iisdem gaudent privilegiis, quæ supra recensuimus; attamen, si non in pacto nuptiali, sed diverso instrumento fiant, expressam acceptationem requirunt. Præterea donatio *future hæreditatis* tum solum ipso jure revocatur, cum donator donatario hujusque posteris ex matrimonio ortis superviveret, nisi oppositum pactum fuerit. (art. 231—234.)

CAPUT III.

EMPTIO-VENDITIO.

ARTICULUS I.

EMPTIO-VENDITIO IN GENERE.

71. — I. **Notio.** 1º Hic contractus est *consensualis*; attamen dominium rei venditæ nonnisi traditione transfertur. Unde, si venditor rem venditam, sed nondum traditam, postea alteri vendat et tradat, hic rei acquirit dominium, sed primus emptor habet actionem contra venditorem pro compensatione sumptuum ac damnorum. (art. 1494. 1495. 1272.)

2º Ante rei traditionem, si res vendita sit *certa et determinata*, periculum et ususfructus ejus penes emptorem sunt, nisi aliter conventum sit. (art. 1496—1499. 1300.) Nihilominus periculum rei penes venditorem est, si res interim pereat a) ex vicio intrinseco, tempore venditionis jam existente; vel b) ex culpa venditoris; vel c) tempore quo venditor erat in mora culpabili ad rem tradendam. (art. 1546. 1271—1273.) Consule dicta in Opere. n. 469. 470.

3º Expensæ *contractus* spectant ad emptorem; expensæ vero *traditionis* ad venditorem; nisi aliter conventum fuerit. (art. 1502. 1512.)

72. — II. **Obligationes venditoris.** Ex Jure civili tenetur 1º rem venditam emptori tradere; 2º emptori rem venditam cavere de evictione et de vitiis redhibitoriis, nisi contrarium pacti sint. (art. 1510. 1527. 1529.)

Quoad 1º, res tradenda est in loco et in statu, quo venditionis tempore erat, nisi de loco aliter conventum fuerit. Si traditio ex venditoris negligentia deficiat, potest emptor venditionis rescissionem petere. E converso, venditor non tenetur tradere rem, si pretium ejus sibi statim non solvatur, nisi dilationem concesserit; vel si emptor solvendo impar factus sit, et cautionem non præstat. (art. 1513—1515.)

Quoad 2º, 1º quamvis exclusa fuerit cautio evictionis, venditor nihilominus tenetur in casu evictionis pretium rei restituere, nisi tempore venditionis emptor periculum evictionis cognoverit vel suo periculo rem emerit. (art. 1531.)

2º *Vitia redhibitoria* dicuntur ea *occulta* vitia, quæ efficiunt rem inhabilem vel tam parum habilem ad usum destinatum, ut, si emptor ea novisset, rem vel nullatenus vel nonnisi minori pretio emisset. Porro ejusmodi vitia conferunt emptori pro libitu vel *actionem redhibitoriam* seu *rescissoriam*, vel *actionem quanti minoris* ad pretii diminutionem, dummodo ea actio brevi instituatur. Non conceditur autem actio, in venditionibus, quæ judiciaria auctoritate fiunt.

Dictum est: *vitia occulta*; quia, si appareant, ita ut emptor ea agnoscere potuerit, venditor de iis non tenetur.

Denique venditor bonæ fidei tenetur tantum restituere emptori pretium rei et sumptus contractus ac traditionis, quos fecit; venditor vero malæ fidei tenetur insuper compensare omnia damna emptori illata. (*art. 1540—1548.*)

73. — III. *Obligationes emptoris.* Tenetur 1º solvere pretium tempore et loco præfixis; alias tempore et loco quo res tradenda est. Solvere debet insuper sumptus, quos pretii solutio nonnunquam secum fert. Defectus solutionis confert venditori *actionem rescissoriam*. (*art. 1549. 1550. 1553. 1431.*) 2º Ferre sumptus instrumenti publici venditionis, transvectionis rei, aliosque necessarios. (*art. 1502. 1512.*)

Notandum. Læsis in pretio ex Jure nostro nullam confert *actionem rescissoriam*, nisi fraus adfuerit. (*art. 1364. 1485.*)

ARTICULUS II.

VENDITIO PER PROXENETAS.

74. — Agimus de proxenetis *ex officio*, qui nempe negotiatoris intermedii munere funguntur. Alii sunt a municipio nominati ac juramento ligati (*make-laars*); alii, qui neque nominati neque jurati sunt, sed simplices mandatarii (*beunhazen*); alii demum sunt, qui proprio nomine (op eigen naam of firma) ac pacta mercede pro alio commercium exercent (*commissonnaires*). Commissarius ergo semetipsum erga alterum contrahentem directe obligat, non autem suum committentem; ceteri e contra non seipsos, sed suos mandantes obligant. (*Koo. h. art. 62. 63. 76.*)

Ex Jure nostro vetitum est proxenetis

juratis quominus in negotio vel negotiis, in quibus proxenetæ sunt, pro seipsis negotientur, vel fidejubeant pro mercatibus quos fecerunt. Prohibentur autem negotiari sive per seipsos, sive per interpositas personas, sive socialiter cum aliis, sive ut commissarii. (*art. 65.*)

Hæc prohibitio comprehendere non videtur unum alterumve actum commercii, quippe qui sub nomine *negotiationis* (*handeldrijven*) non venit. Nihilominus vetita negotiatio (vulgo *lippen*) adeo facitatur, ut fere in consuetudinem abierit, lex vero in desuetudinem; at proxenetæ timoratae conscientiae, ne juramentum infringant, solent aliquod sui nominis (*hunner firma*) membrum seu commissarium habere, utpote cui plena facultas est negotiandi.

Proxenetium (vulgo *courtage*) vel locorum consuetudine vel speciali pacto statuitur. Consistere solet in quoto per centum.

75. — Fraudes, quas proxenetæ committere possunt, præcipue sunt: 1º emptiones vel venditiones, pro mandante factas, velut carius vel vilius factas in librum referre, ut inde lucrum percipiant. 2º De industria contraherem, ut majus proxenetium exigere possint. 3º Viles merces emere cum damno mandantium. 4º Falsas aestimationes facere. 5º Absque legitimo titulo majus proxenetium exigere, quam usus permittat. In dubio de actionis cujusdam justitia Confessarius consultus anquirat quid in mercatorio conciliabulo (*de Beurs*) viri probi de ea judicarent; hoc judicium dubio resolvendo multum conducet. (*Van Egeren. Fascic. 4. n. 102—105.*)

CAPUT IV.

CENSUS.

76. — 1º *Census realis* reservatus vel consignatus (*voorbehoudene of gevestigde grondrente*) ipsi fundo adhæret. Semper redimi potest, non obstante conventionem contraria; sed pacisci licet ut redimi nequeat intra certum tempus, 30 annos non excedens. (*art. 784. 786. 798.*)

2º *Census personalis perpetuus* est ex se redimibilis; sed pacisci licet ut

redimi nequeat intra certum tempus, 10 annos non excedens.

Debitor potest ad redemptionem cogi, 1° ob defectum solutionis per duos annos continuos; 2° ob neglectum pactæ cautionis; 3° ob impotentiam declarationem. (art. 1808—1810.)

3° Census *vitalitius* constitui potest ad vitam sive creditoris, sive debitoris, sive tertiæ personæ. Debitor non potest censum redimere. Creditor potest census resolutionem petere eo solo casu, quo debitor pactam cautionem non præstat; de cætero potest debitorem ad census solutionem cogere. (art. 1813. 1818—1821.)

CAPUT V.

LOCATIO—CONDUCTIO.

ARTICULUS I.

LOCATIO—CONDUCTIO RERUM.

77. — I. **Obligationes locatoris.** Tenetur 1° tradere rem, eamque idoneam usui intento; quare tenetur eam cavere de vitiis occultis, quæ usum impediunt, et reparare damnum inde conductori emergens, etiamsi vitia illa ignoraverit. In foro conscientiæ tenetur quidem ad contractus rescissionem aut pretii diminutionem; ad damna vero compensanda, ubi culpa theologica defuit, non tenetur ante iudicis sententiam.

2° Facere reparationes extraordinarias, quantum opus est, ut res conductori inserviat.

3° Efficere ut conductor re locata tranquille fruatur, quin ulla *lite* vel *juris contentione* perturbetur; alias hic jus habet ad pretii imminutionem. (art. 1586—1594.)

78. — II. **Obligationes conductoris.** Tenetur 1° adhibere rem conductam in usum proprium, secundum ejus destinationem sive expressam sive rationabiliter præsumptam, ac demum tamquam bonus paterfamilias. (art. 1596.)

Inde a) non potest, sine expressa licentia, rem conductam sublocare; sola excipitur sublocatio alicujus *partis* domus, quam ipse conductor inhabitat, attamen suo periculo. (art. 1595.)

b) Si ex ejus culpa, vel ex culpa domesticorum, aut eorum quibus ipse sublocavit, res damnum patiatur, tenetur ad compensationem.

Conductoris est probare damnum absque sua culpa evenisse. Excipitur incendium, nisi locator probet illud culpa conductoris evenisse. (art. 1600—1602.)

c) Facere debet modicas et quotidianas reparationes conservationi rei necessarias, nisi ex vetustate aut vi majore faciendæ proveniant. (art. 1619.)

2° Conductionis pretium statuto tempore solvere. Potest tamen pretii diminutionem petere, a) si pars rei conductæ fortuito perierit, nisi malit contractus rescissionem petere; b) si reparationes urgentes ultra 40 dies duraverint; tunc pretium minuitur pro rata temporis et partis rei, qua conductor privatus fuit. (art. 1596. 1589. 1591.)

3° Finito conductionis tempore, rem conductam locatori restituere in bono statu. Vide particularia in art. 1598. 1599. 1603. 1635. 1636.

79. — III. **Resolutio contractus.** Dissolvitur 1° finito conductionis tempore, nisi contractus expresse vel tacite renovetur; tacite renovatur, si conductor, sciente et patiente locatore, remaneat in re conducta. Porro, nisi contractus *scripto* initus fuerit, tempestiva, ut mos est, requiritur præmonitio. 2° Interitu *totius* rei locatæ, v. g. incendio. (art. 1606—1609. 1623. 1634. 1589.)

Non resolvitur conductio morte sive locatoris sive conductoris; neque venditione rei locatæ; neque voluntate locatoris domum locatam ipsemet inhabitandi; nisi tamen pro dictis casibus aliter conventum fuerit. (art. 1611. 1612. 1615.)

Præterea, locator resolutionem locationis in judicio petere potest, si conductor 1° absque facultate rem sublocaverit; 2° re utatur ad usum non concessum vel locatori damnosum; 3° domum sufficienti suppellectili non instruat, nisi de pretii solutione caveat; item si agrorum culturam non ut oportet procuret. (art. 1595. 1597. 1617. 1625.)

Vicissim, conductor resolutionem petere potest, si res conducta 1° ex parte perierit; 2° ejusmodi refectione indigeat, ut inhabitabilis fiat. (art. 1589. 1591.)

Denique, uterque resolutionem petere

potest ob non impletas conventiones factas. (*art. 1302.*)

ARTICULUS II.

LOCATIO—CONDUCTIO OPERARUM.

Tres in Jure distinguuntur hujusmodi locationis species, nempe 1° operariorum et famulorum, 2° susceptorum alicujus operis conficiendi, 3° vectorum.

1. Conductio famulorum et operariorum.

80. — Jus generatim duo statuit:

1° Nemo potest operam suam locare, nisi ad tempus vel ad determinatum opus. (*art. 1637.*) Nihil tamen obstat quominus herus se obliget ad servandum famulum per totam ipsius heri vitam.

2° Si contentio exoriat inter herum et famulum, fides adhibetur hero affirmanti (cum juramento, si petatur) circa quantitatem pacti stipendii, hujus solutionem factam, et circa tempus ad quod conductio facta est. (*art. 1638.*)

I. **Obligationes heri.** Ex Jure nostro, famuli et operarii, ad definitum tempus conducti, ante tempus conventum dimitti nequeunt sine causa legitima. Herus tamen non tenetur rationem reddere de dimissionis causa, dummodo ultra mercedem meritam eis solvat pro indemnitate mercedem sex hebdomadarum; sin vero conductio ad minus tempus, quam sex hebdomadas, inita fuit, vel infra sex hebdomadas complebitur, jus habent ad integram mercedem. (*art. 1639.*)

In foro conscientiae, si herus famulum expellat ex justa causa, sed non allegata, non tenetur ad compensationem damni ante sententiam judicis. Si vero famulum invitum expellat sine justa causa, tenetur ad compensationem damni jure naturae debitam; post sententiam autem judicis tenetur ad compensationem lege taxatam, imo etiam ad majorem, si jus naturae majorem exigat, secundum dicta in Opere n. 504. (Van Egeren. *Fascic. 5. n. 98.*)

81. — II. **Obligationes famulorum et operariorum.** Famuli et operarii, ad definitum tempus conducti, ante tempus conventum discedere nequeunt sine

causa legitima. Si intra conventum vel usitatum conductionis tempus sine justa causa discedant, meritam mercedem currentis conductionis amittunt. (*art. 1639.*)

Hæc posterior dispositio *pœnalis* est, ideo famulus non tenetur in conscientia pœnam subire ante judicis sententiam. Contra, si hero *constet* famulum absque justa causa discedere, non tenetur *ex justitia* mercedem solvere. (Van Egeren. n. 102.)

2. Conductio operis conficiendi.

82. — Pro scopo nostro pauca notasse sufficiat. 1° Opus aliquod mandando pacisci licet ut opifex vel solum laborem, vel etiam materiam præbeat. In priori casu, si opus ante ejus traditionem sine opificis culpa pereat, perit mandanti; at simul merces perit opifici, nisi mandans in mora fuerit opus auferendi, vel opus ex vitio materiae perierit. In posteriori casu, quomodocumque opus pereat, perit opifici, nisi mandans in mora fuerit opus auferendi. (*art. 1640—1643.*)

2° Si quod opus partito probetur (bij het stuk of bij de maat wordt opgenomen), censetur approbatum pro singulis partibus, quarum pretium solutum est, si mandans operario pretium solvat pro rata parte operis confecti. (*art. 1644.*)

3° Si ædificium, pro certo pretio susceptum et confectum, totum vel ex parte pereat ob constructionis vitium vel soli inhabilitatem, architecti et susceptores per decem annos conveniri possunt. (*art. 1645.*)

4° Susceptor cavere debet de operariorum suorum actionibus. (*art. 1649.*)

3. Conductio vectorum.

83. — 1° Quemadmodum caupones et hospites, ita et vectores cavere debent de amissione et deterioratione rerum, quæ ipsis commissæ sunt, nisi ea acciderit vel ex vitio intrinseco rei, vel ex vi majore, vel ex culpa sive negligentia expeditoris. (*art. 1653. 1746—1748. Kooph. art. 91.*)

2° Acceptatio rerum transvectarum et solutio pretii vecturae extinguunt actionem contra vectorem, si rerum defectus exterius visibilis erat. Si defectus exterius visibilis non erat, potest, etiam post

acceptationem et solutionem, iudicialia inspectio peti, dummodo intra 48 horas post acceptationem petatur, et de rerum identitate constet. (*Kooph. art. 93.*)

CAPUT VI.

SOCIETAS.

84. — 1° Societas iniri potest vel ad quodlibet negotium licitum, vel specialiter ad commercium. Potest vel *universalis* esse vel *particularis*.

Universalem societatem lex non agnoscit, nisi solam *lucris* societatem. Ideo prohibet societatem sive omnium bonorum, sive quotæ illorum partis, præterquam in matrimonio. *Particularis* societas est, quæ complectitur tantum res determinatas, vel earum usum aut fructus, vel initur ad determinatum susceptum, vel ad alicujus negotii aut artis exercitium. (*art. 1656—1660.*)

2° Tres sunt societates commercii, nempe a) *sub colectivo nomine* (*onder eene firma*), quando socii sub uno nomine negotiantur; b) *per pecuniæ collationem* (*bij wijze van geldschieting, anders compagnieschap en commandite genaamd*), quando inita est inter unum vel plures negotiantes et unum vel plures pecuniam tantum conferentes; c)

anonyma, quæ nomen sortitur a solo objecto commercii. (*Kooph. art. 14. 16. 19. 36.*)

Societas potest simul esse *sub nomine* respectu sociorum agentium, et *per pecuniæ collationem* respectu collatoris. (*Kooph. art. 19.*)

3° Societas *sub nomine* iniri debet publico vel privato instrumento, in acta publica referendo. Societas *anonyma* iniri debet instrumento publico, a Notario confecto, sub pœna nullitatis, ac insuper a Rege approbari. Ambæ deinde in diariis publicandæ sunt. (*Kooph. art. 22—29. 36. 38. 39.*)

Sors seu capitale societatis anonymæ in partes dividitur, quæ *actiones* vocantur, et objectum commercii esse possunt; lucrum dividitur inter socios, et pars cuique obtingens *dividenda* nuncupatur.

4° Collatori pecuniæ non licet ullum actum administrationis nec ullam operam in societatis negotiis peragere. (*Kooph. art. 20.*)

5° Obligationes societatum commercii reguntur partium conventionibus, legibus commercii, et jure civili. (*Kooph. art. 15.*)

Istæ obligationes recensentur præcipue in Burg. Wetb. art. 1661—1682.—De modo dividendi lucra et damna agitur in art. 1670—1672.

INDEX.

PARS I.

DE DOMINIO.

	PAG.		PAG.
CAPUT I. Subjectum dominii	5	§ II. Requisita ad præscriptionem liberativam	10
ART. I. Dominium filiorumfamilias	»	ART. IV. Successio hæreditaria	11
ART. II. Dominium conjugum	6	§ I. Successio in communi	»
§ I. Regimen legale	»	§ II. Successio legalis seu ab intestato	13
§ II. Regimen conventionale	7	1. Successio filiorum legitimo- rum	»
§ III. Conditio conjugum in secun- dis et ulterioribus nuptiis	»	2. Successio filiorum illegitimo- rum	14
CAPUT II. Modi acquirendi dominium	8	§ III. Successio testamentaria	15
ART. I. Occupatio	»		
ART. II. Accessio	»		
ART. III. Præscriptio	»		
§ I. Requisita ad præscriptionem acquisitivam	9		

PARS II.

DE ALIIS QUIBUSDAM JURIBUS REALIBUS.

CAPUT I. Possessio	21	CAPUT III. Servitus	21
CAPUT II. Ususfructus et usus	»		

PARS III.

DE CONTRACTIBUS.

CAPUT I. Contractus in genere	23	CAPUT IV. Census	27
ART. I. Requisita ad contractum	»	CAPUT V. Locatio-conductio	28
ART. II. Effectus contractus	24	ART. I. Locatio-conductio rerum	»
CAPUT II. Donatio	»	ART. II. Locatio-conductio operarum	29
ART. I. Donatio in communi	»	1. Conductio famulorum et opera- riorum	»
ART. II. Donationes nuptiales	26	2. Conductio operis conficiendi	»
CAPUT III. Emptio-venditio	»	3. Conductio vectorum	»
ART. I. Emptio-venditio in genere	»	CAPUT VI. Societas	30
ART. II. Venditio per proxenetas	27		

— seige —

